

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση και τον
Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και
Ιδιωτικού Τομέα**

Executive MBA in Financial Planning

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Εργασίας:

Λογιστική Απάτη – Ο ρόλος του εσωτερικού και του εξωτερικού ελεγκτή

Όνομα φοιτητή: Φιλοκώστα Χριστίνα

Επιβλέπων Καθηγητής: Γιαννόπουλος Βασίλειος

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Διοίκηση και τον Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση και τον
Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και
Ιδιωτικού Τομέα**

Executive MBA in Financial Planning

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Γιαννόπουλος Βασίλειος
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Νικολόπουλος Σωτήριος
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Αγοράκη Μαρία-Ελένη
Επίκουρος Καθηγήτρια
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Η Φιλοκώστα Χριστίνα

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2) Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	IV
Abstract	V
Κατάλογος εικόνων	VI
Κατάλογος Πινάκων	VII
Συντομογραφίες.....	VIII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ελεγκτική	3
1.1 Ιστορία της ελεγκτικής επιστήμης	3
1.2 Ελεγκτικό πλαίσιο στην Ελλάδα.....	4
1.3 Στόχοι και αναγκαιότητα.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Λογιστική Απάτη	8
2.1 Έννοια και κατηγορίες της λογιστικής απάτης	8
2.2 Θεωρίες, κίνητρα και παράγοντες που ενθαρρύνουν τη διάπραξη απάτης	11
2.3 «Σημάδια κλειδιά» που δημιουργούν υποψία στον ελεγκτή για τη διάπραξη λογιστικής απάτης.....	14
2.4 Εργαλεία και μέθοδοι πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων.....	20
3.1 Έννοια: «Δημιουργική Λογιστική» και Απάτη.....	20
3.2 Κίνητρα.....	22
3.3 Τρόποι παραποίησης	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Διάκριση μεταξύ Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου.....	25
4.1 Η έννοια του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου	25
4.2 Έργο και ευθύνες	26
4.2.1 Εξωτερικός έλεγχος: Κώδικας Δεοντολογίας – Νόμος 4449/2017.....	26
4.2.2 Εσωτερικός έλεγχος	28
4.2.3 Σύγκριση καθηκόντων εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.....	29
4.3 Ο ρόλος της ΕΛΤΕ	30
4.4 Βιβλιογραφική ανασκόπηση ο ρόλος του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση της εταιρικής απάτης	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Λογιστικές Απάτες: Μελέτες Περίπτωσης.....	35
5.1 Το σκάνδαλο της Enron.....	35
5.1.1 Εισαγωγικά στοιχεία	35
5.1.2 Τεχνικές παραποίησης.....	36
5.1.3 Εμπλεκόμενα μέρη και ευθύνες	38
5.2 Η περίπτωση της λογιστικής απάτης της Luckin Coffee	40
5.2.1 Εισαγωγικά στοιχεία	40
5.2.2 Οικονομικά στοιχεία και τεχνικές παραποίησης.....	42
5.2.3 Εμπλεκόμενα μέρη και ευθύνες	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Συμπεράσματα	47
Βιβλιογραφία	50

Περίληψη

Οι λογιστικές απάτες είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα που επηρεάζει όχι μόνο τον επιχειρηματικό κόσμο αλλά και την οικονομία. Σε έκθεση της ACFE το 2022, η ετήσια ζημιά εκτιμήθηκε σε 3,6 δισεκατομμύρια δολάρια, με μέση ζημιά ανά περίπτωση 1,8 εκ. δολάρια. Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση του τρόπου συμβολής του ελέγχου στην αποτροπή ή την έγκαιρη αποκάλυψη περιπτώσεων λογιστικής απάτης. Η έρευνα ήταν κατά κύριο λόγο βιβλιογραφική, εστιάζοντας στα αποτελέσματα πρόσφατων εμπειρικών μελετών. Για την καλύτερη κατανόηση του ρόλου και της εμπλοκής του ελέγχου στην πρόληψη και την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης εξετάστηκαν δύο μελέτες περίπτωσης, αυτής του σκανδάλου της Enron που αποκαλύφθηκε το 2001 και της Luckin Coffee που αποκαλύφθηκε το 2020.

Το φαινόμενο της λογιστικής απάτης διατηρείται αλλάζοντας μορφές και τεχνικές και εξακολουθεί να προβληματίζει τους εμπλεκόμενους φορείς, δημιουργώντας την ανάγκη για ακόμα πιο ισχυρό και αποτελεσματικό πλαίσιο ελέγχου και εποπτείας. Ο έλεγχος των επιχειρήσεων και ειδικά σχετικά με την αποτροπή της λογιστικής απάτης είναι ένα πολύπλευρο ζήτημα με δυναμικό χαρακτήρα, όπως δυναμική είναι η εξέλιξη της επιχειρηματικότητας και των διαδικασιών και των συνθηκών άσκησης της.

Η πρόληψη και ο εντοπισμός της εταιρικής απάτης είναι κατά κύριο λόγο ευθύνη της διοίκησής της. Παρόλα αυτά η σημασία του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου είναι μεγάλη και συνδυαστικά μπορούν να γίνουν αρωγοί σε αυτή την προσπάθεια. Ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου αυξάνει το επίπεδο ευαισθητοποίησης σε μια επιχείρηση και δημιουργεί ένα πλαίσιο για την αποτροπή της απάτης. Σε αυτή την προσπάθεια η σημασία της τεχνολογίας είναι μεγάλη, καθώς μπορεί να διευκολύνει τον άμεσο και αποτελεσματικό εντοπισμό της απάτης. Από όποια προσέγγιση και αν εκτελείται ο έλεγχος μόνο προς όφελος της ορθής επιχειρηματικής πρακτικής και της προστασίας των επενδυτών μπορεί να είναι. Η αντιμετώπιση του ζητήματος, μπορεί να επιτευχθεί αν αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της πολυμερούς συνεργασίας και εδραιωθεί ηθική κουλτούρα στις επιχειρήσεις.

Λέξεις κλειδιά: Λογιστική απάτη, Εταιρικά σκάνδαλα, Εσωτερικός έλεγχος, Εξωτερικός έλεγχος

Abstract

Accounting fraud is a global problem that affects not only the business world but also the economy. In a 2022 ACFE report, the annual loss was estimated at \$3.6 billion, with an average loss per case of \$1.8 million. The aim of this work was to investigate the contribution of auditing to the prevention or timely disclosure of cases of accounting fraud. The research was primarily bibliographic, focusing on the results of recent empirical studies. In order to understand better the role and involvement of control in the prevention and detection of accounting fraud, two case studies were examined, that of Enron scandal revealed in 2001 and Luckin Coffee scandal revealed in 2020.

The phenomenon of accounting fraud persists by changing forms and techniques and continues to trouble the parties involved, creating the need for an even stronger and more effective auditing and supervision framework. The audit of businesses and especially regarding the prevention of accounting fraud is a multifaceted issue with a dynamic character, just as dynamic is the evolution of entrepreneurship and the processes and conditions of its exercise. The prevention and detection of corporate fraud is primarily the responsibility of managers. Nevertheless, the importance of internal and external control is great and combined they can be helpful in this effort. An effective internal control system raises the level of awareness in a business and creates a framework to prevent fraud. In this effort, the importance of technology is great, as it can facilitate the immediate and effective detection of fraud. By whatever approach the audit is performed, it can only be in the interest of sound business practice and investor protection. Addressing the issue can be achieved by raising awareness of the importance of multilateral cooperation and establishing an ethical culture in business.

Keywords: Accounting fraud, Corporate scandals, Internal audit, External audit

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1: Το περιβάλλον της εταιρικής απάτης	10
Εικόνα 2: Το τρίγωνο της απάτης.....	12

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Κύριες διαφορές μεταξύ «δημιουργικής λογιστικής» και απάτης	21
--	----

Συντομογραφίες

ACFE	Association of Certified Fraud Examiners
AICPA	Association of International Certified Professional Accountants
SEC	Securities and Exchange Commission
CPA	Certified Public Accountant
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board
IFAC	International Federation of Accountants
PIOB	Public Interest Oversight Board
IIA	Institute of Internal Auditors
MTM	mark-to-market
EY	Ernst & Young
ΣΟΕΛ	Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
ΕΛΤΕ	Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εταιρικές απάτες είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα που επηρεάζει όχι μόνο τον επιχειρηματικό κόσμο αλλά και την οικονομία. Η μέτρηση της πραγματικής έκτασης της ζημιάς στην οικονομία είναι δύσκολη λόγω της εγγενούς φύσης της εταιρικής απάτης, που εμπεριέχει την έννοια της απόκρυψης και εξαπάτησης. Παρόλα αυτά βάσει της ετήσιας έκθεσης της ACFE του 2022, σε 133 χώρες η ζημιά εκτιμήθηκε σε 3,6 δισεκατομμύρια δολάρια, με μέση ζημιά ανά περίπτωση 1,8 εκ. δολάρια. Από το 1996 που η ACFE διεξάγει τη συγκεκριμένη έρευνα έχουν εξεταστεί περισσότερες από 20.000 περιπτώσεις εταιρικής απάτης, που διακρίνονται σε απάτες στα περιουσιακά στοιχεία, διαφθορά και απάτες στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ενώ οι τελευταίες αποτελούν τη μειοψηφία των περιπτώσεων εταιρικής απάτης, προκαλούν τις μεγαλύτερες ζημιές σε χρηματική αξία (ACFE, 2022).

Οι πέντε βασικότερες τεχνικές για τη διάπραξη απάτης είναι η δημιουργία ψευδών εγγράφων, η παραποίηση εγγράφων, η δημιουργία ψευδών ηλεκτρονικών αρχείων, η παραποίηση ηλεκτρονικών αρχείων και η καταστροφή φυσικών εγγράφων. Με την πάροδο του χρόνου οι εταιρικές απάτες πραγματοποιούνται όλο και περισσότερο με την εμπλοκή περισσότερων ατόμων. Το 42% της αποκάλυψης περιπτώσεων εταιρικής απάτης πραγματοποιείται έπειτα από κάποια πληροφορία, κυρίως από εργαζόμενους στην εταιρεία, ενώ μόλις το 16% των περιπτώσεων από τον εσωτερικό έλεγχο και το 4% από τον εξωτερικό έλεγχο, ενώ το 5% των περιπτώσεων αποκαλύπτεται τυχαία (ACFE, 2022).

Ακόμα και σε επιχειρήσεις που εφαρμόζονται προγράμματα κατά της απάτης, παρατηρούνται απάτες. Οι κυριότεροι λόγοι μη αποκάλυψης απάτης, που σχετίζονται με τον εσωτερικό έλεγχο, αφορούν είτε την ανεπάρκεια των σχετικών διαδικασιών είτε τη δυνατότητα παράκαμψής τους. Βάσει της έρευνας της ACFE περίπου το ήμισυ των περιπτώσεων απάτης θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αν λειτουργούσαν ισχυρότερα συστήματα ελέγχων κατά της απάτης. Τέλος όσον αφορά τις απάτες που σχετίζονται με τις οικονομικές καταστάσεις, το 22% των περιπτώσεων σχετίζεται με την ανώτατη διοίκηση, το 14% με το τμήμα των χρηματοοικονομικών και το 10% με το λογιστικό τμήμα. Σε μικρότερο βαθμό μπορεί να εμπλέκονται το τμήμα πωλήσεων, το τμήμα λειτουργιών και το τμήμα εξυπηρέτησης πελατών (ACFE, 2022).

Κατά τη διάρκεια της εξέλιξης του ελεγκτικού επαγγέλματος, οι ελεγκτές και ιδίως οι εξωτερικοί ελεγκτές έχουν επικριθεί σε αρκετές περιπτώσεις, όπως δικαίως συνέβη στην

περίπτωση της Enron. Σε άλλες περιπτώσεις η σχέση του ελέγχου με τις απάτες αποτελεί ακόμα και σήμερα αντικείμενο συζήτησης. Ενώ στο ελεγκτικό επάγγελμα τις τελευταίες δεκαετίες πολλοί κανόνες έχουν τροποποιηθεί και οι απαιτήσεις έχουν γίνει πιο αυστηρές, πολλά ζητήματα μένουν ακόμα να απαντηθούν. Για παράδειγμα αν η εμπλοκή των ελεγκτών θα πρέπει να γίνεται περισσότερο με βάση τους κανόνες και τις αρχές ή αν η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών είναι πάντα ασυμβίβαστη με την ανεξαρτησία του ελέγχου (Levy, 2020).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της έννοιας της λογιστικής απάτης και της σχέσης της με τον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο. Στο πλαίσιο αυτό μελετάται το ελεγκτικό επάγγελμα και η σημασία του. Επίσης αναλύεται η έννοια της λογιστικής απάτης, τα κίνητρα και οι παράγοντες που την ενθαρρύνουν και οι ενδείξεις που παραπέμπουν στην διάπραξη λογιστικής απάτης. Ειδικότερα εξετάζεται ο τρόπος παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, τα κίνητρα πίσω από αυτού του είδους απάτης και οι τρόποι παραποίησης. Στη συνέχεια εξετάζεται η έννοια του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου και ο ρόλος και ευθύνες των ελεγκτών τόσο με βάση τις κανονιστικές απαιτήσεις όσο και βάσει σχετικών ερευνών. Για την καλύτερη κατανόηση του ρόλου και της εμπλοκής του ελέγχου στην πρόληψη και την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης μελετώνται δύο μελέτες περίπτωσης, αυτής του σκανδάλου της Enron που αποκαλύφθηκε το 2001 και της Luckin Coffee που αποκαλύφθηκε το 2020. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται συνοπτικά το ιστορικό και οι επιπτώσεις της απάτης, οι τεχνικές που υιοθετήθηκαν για τη διάπραξή της και οι ευθύνες των εμπλεκόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων και των ελεγκτών. Στόχος είναι να διερευνηθεί πως ο έλεγχος μπορεί να συμβάλλει στην αποτροπή ή την έγκαιρη αποκάλυψη περιπτώσεων λογιστικής απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ελεγκτική

1.1 Ιστορία της ελεγκτικής επιστήμης

Ο έλεγχος προηγείται της χριστιανικής εποχής. Ανθρωπολόγοι έχουν βρει αρχαία ελεγκτικής δραστηριότητας που χρονολογούνται από την πρώιμη Βαβυλωνιακή εποχή (γύρω στο 3000 π.Χ.). Επίσης στοιχεία ελεγκτικής δραστηριότητας έχουν βρεθεί στην αρχαία Κίνα, Ελλάδα και Ρώμη. Η λατινική σημασία της λέξης «ελεγκτής» ήταν «ακρόαση ή ακροατής», επειδή στη Ρώμη οι ελεγκτές άκουγαν φορολογούμενους, να κάνουν τις δημόσιες δηλώσεις τους σχετικά με τα αποτελέσματα της επιχείρησής τους και τον οφειλόμενο φόρο (Hayes et al., 2005).

Η πρακτική του σύγχρονου ελέγχου χρονολογείται από την αρχή της σύγχρονης εταιρείας στην αρχή της Βιομηχανικής Επανάστασης. Το 1853 ιδρύθηκε στο Εδιμβούργο η Εταιρεία Λογιστών. Αρκετά άλλα ινστιτούτα εμφανίστηκαν στη Μεγάλη Βρετανία, τα οποία συγχωνεύτηκαν το 1880 στο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών Αγγλίας και Ουαλίας. Αυτό το ινστιτούτο ήταν ο προκάτοχος των ινστιτούτων που εμφανίστηκαν σε όλο τον δυτικό κόσμο στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, για παράδειγμα, στις ΗΠΑ (το 1886) ή στην Ολλανδία (το 1895). Οι εξελίξεις στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι που ενέτειναν το διαχωρισμό κεφαλαίου και διοίκησης, η αύξηση της πολυπλοκότητας των εταιρειών και η εμφάνιση πολλών χρηματοοικονομικών σκανδάλων, οδήγησαν σε μια σταθερή ανάπτυξη του ελεγκτικού επαγγέλματος (Hayes et al., 2005).

Σύμφωνα με τον ιστορικό λογιστή John L. Carey, πρώην διοικητικό αντιπρόεδρο του AICPA, οι έλεγχοι απαιτούνταν βάσει νόμου στην Αγγλία ήδη από το 1845 για την προστασία των μετόχων από «ανάρμοστες ενέργειες». Όμως δεν υπήρχε οργανωμένο επάγγελμα λογιστών ή ελεγκτών, ούτε ενιαία πρότυπα ή κανόνες ελέγχου, ούτε καθιερωμένη κατάρτιση ή άλλα προσόντα για ελεγκτές ενώ και οι ελεγκτές δεν είχαν καμία επαγγελματική υπόσταση. Έτσι, πριν από τη δεκαετία του 1930, η κατεύθυνση και το εύρος του ελέγχου καθοριζόταν αποκλειστικά από την κρίση του ελεγκτή (Levy, 2020).

Η ιστορία του σύγχρονου λογιστικού ελέγχου στις ΗΠΑ ξεκινά τη δεκαετία του 1930 με την καθιέρωση του ελέγχου των εισηγμένων εταιρειών, την αναγνώριση του σημαντικού ρόλου των γενικά αποδεκτών λογιστικών αρχών και της έναρξης αλλά αργής εξέλιξης των ελεγκτικών προτύπων και της τυπικής έκθεσης ελέγχου (Levy, 2020). Μετά το κραχ του χρηματιστηρίου του 1929 στις ΗΠΑ και τη Μεγάλη Ύφεση που ακολούθησε, το Κογκρέσο ψήφισε δύο ομοσπονδιακές νομοθετικές πράξεις που άλλαξαν τον κόσμο των επενδύσεων και

του λογιστικού ελέγχου· τον νόμο περί κινητών αξιών του 1933 και τον νόμο περί ανταλλαγής κινητών αξιών του 1934. Βάσει αυτής της νομοθεσίας για όλες τις εγγεγραμμένες εταιρείες στην Securities and Exchange Commission οι οικονομικές καταστάσεις θα έπρεπε να ελέγχονται από ανεξάρτητους πιστοποιημένους ελεγκτές (Certified Public Accountant – CPA), υπογραμμίζοντας έτσι τη σημασία του ελεγκτικού επαγγέλματος και αυξάνοντας σημαντικά τη ζήτηση για τις ελεγκτικές υπηρεσίες (Levy, 2020).

Τα πρώτα χρόνια τα πρότυπα για τη διενέργεια των ελέγχων καθορίζονταν από τους λογιστές. Στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, με την αυξανόμενη κριτική για την ποιότητα της απόδοσης των ελεγκτών, το Κογκρέσο των ΗΠΑ υιοθέτησε τον νόμο Sarbanes-Oxley (νόμος SOX). Ο πυρήνας του νόμου SOX ήταν η δημιουργία του Συμβουλίου Εποπτείας Λογιστικών Εταιρειών (PCAOB), ενός μη κυβερνητικού φορέα που χρηματοδοτείται από τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες και τις εταιρείες επενδύσεων, που επωφελούνται από τους ανεξάρτητους ελέγχους. Στόχος του PCAOB είναι να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και της κοινωνίας γενικότερα στους ανεξάρτητους ελεγκτές των εισηγμένων εταιρειών. Παρόμοιοι φορείς επίσης έχουν συσταθεί από τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC), το Συμβούλιο Εποπτείας Δημοσίου Συμφέροντος (PIOB) (Soltani, 2007).

1.2 Ελεγκτικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Η εξέλιξη του ελεγκτικού επαγγέλματος στην Ελλάδα μπορεί να διακριθεί σε τρεις χρονικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος χρονολογείται μεταξύ 1920 και 1956 όπου ο έλεγχος διέπονταν από τις διατάξεις του Νόμου 2190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιρειών» και αφορούσε τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των ανώνυμων εταιρειών. Στην ουσία οι έλεγχοι αυτής της περιόδου ήταν μια τυπική διαδικασία καθώς οι ελεγκτές διορίζονταν και αμείβονταν από τη διοίκηση των εταιρειών, χωρίς να είναι επαγγελματίες ελεγκτές (καθώς από την νομοθεσία δεν απαιτούνταν κανένα προσόν) και χωρίς ουσιαστικό έλεγχο. Στην πράξη η έκθεση ελέγχου ετοιμαζόταν από το διοικητικό συμβούλιο και οι διοριζόμενοι ελεγκτές την υπέγραφαν (ΣΟΕΛ, 2020).

Η δεύτερη χρονική περίοδος ξεκινά το 1957 με την λειτουργία του Σώματος Ορκωτών λογιστών έως το 1992 που ψηφίστηκε το Π.Δ. 226/1992 «Περί συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, καθώς και περί των όρων εγγραφής σε ειδικό Μητρώο και ασκήσεως του επαγγέλματος του Ορκωτού Ελεγκτή». Η σύσταση του Σώματος Ορκωτών Λογιστών έγινε με το Ν.Δ. 3329/1955 (το οποίο λειτούργησε στο τέλος του επόμενου

έτους), στο οποίο ανατέθηκε ο έλεγχος των μεγάλων ανώνυμων εταιρειών και στη συνέχεια των μικρομεσαίων. Βασικά μέτρα του συγκεκριμένου νομοθετήματος αφορούσαν την ανεξαρτησία και την αμοιβή των ελεγκτών από τις ελεγχόμενες εταιρείες, τη μόρφωση και την κατάρτιση καθώς και κανόνες δεοντολογίας. Τα μέτρα αυτά θεσπίστηκαν έπειτα από εισήγηση Άγγλων ορκωτών λογιστών που τα πρώτα έτη αποτέλεσαν τεχνικούς συμβούλους του σώματος. Επίσης βάσει δικών τους εισηγήσεων καταρτίστηκαν και τα πρώτα πρότυπα ελέγχου. Αυτή την περίοδο καθιερώθηκε η πεποίθηση ότι το πόρισμα του ελέγχου θα πρέπει να είναι αντικειμενικό και αμερόληπτο προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (ΣΟΕΛ, 2020).

Από το 1993 και μετά (έπειτα την ψήφιση του Π.Δ. 226/1992) το ελεγκτικό επάγγελμα οργανώθηκε σε εταιρείες ελεγκτών, όπως και στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταργήθηκαν αρκετές διατάξεις της έως τότε ισχύουσας νομοθεσίας. Εκτός από την μετονομασία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, θεσπίστηκαν τα όργανά του, τα προσόντα των μελών του και η ανάγκη εγγραφής των επαγγελματιών ελεγκτών σε Ειδικό Μητρώο (Δημόσιο Βιβλίο). Η άσκηση του ελεγκτικού έργου δεν περιοριζόταν από τη νομική μορφή της ελεγχόμενης εταιρείας και αφορούσε όλα τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου. Την περίοδο 1993-2004 οι έλεγχοι πραγματοποιούνταν βάσει των προτύπων της ελεγκτικής του πρώην Σώματος Ορκωτών Λογιστών, ενώ από το 2005 έως και σήμερα βάσει των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου. Το 2003 συστήθηκε η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ) η οποία μεταξύ άλλων είναι η αρμόδια αρχή για τον έλεγχο της ποιότητας των λογιστικών ελέγχων των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών και την εποπτεία του ΣΟΕΛ. Επίσης το 2008 εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με τις διατάξεις της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2006/43/ΕΚ), με την ψήφιση του Νόμου 3693/2008 «Περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών», βάσει του οποίου ρυθμιζόνταν μεταξύ άλλων τα παρακάτω θέματα (ΣΟΕΛ, 2020):

- Οι προϋποθέσεις για την έκδοση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος
- Η πραγματοποίηση εξετάσεων για τον έλεγχο των θεωρητικών γνώσεων και της πρακτικής εφαρμογής τους
- Η τήρηση δημόσιου μητρώου για την εγγραφή των ορκωτών ελεγκτών λογιστών
- Η συμμόρφωση με τις βασικές αρχές του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της International Federation of Accountants – IFAC
- Η τήρηση Διεθνών Προτύπων Ελέγχου

- Τα όρια αστικής και πειθαρχικής ευθύνης

Σχεδόν όλες οι διατάξεις του Νόμου 3693/2008 (και των μεταγενέστερων τροποποιήσεών τους), αντικαταστάθηκαν από τις διατάξεις του Νόμου 4449/2017 ο οποίος ψηφίστηκε για την ενσωμάτωση της 56 Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2014 και του Κανονισμού 537/2014 για τον υποχρεωτικό έλεγχο των εταιρειών δημοσίου ενδιαφέροντος. Σκοπός της νέας νομοθεσίας ήταν η βελτίωση της ποιότητας των ελέγχων και της εποπτείας των ελεγκτικών εταιρειών καθώς και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Βασικές διατάξεις της νέας νομοθεσίας είναι (Μπούντρος, 2017):

- Η αλλαγή της ελεγκτικής εταιρείας υποχρεωτικά κάθε δέκα έτη
- Η απαγόρευση παροχής κάποιων μη ελεγκτικών υπηρεσιών, όπως η αποτίμηση, οι φορολογικές συμβουλές, η κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
- Ο καθορισμός ανώτατου ορίου αμοιβών για την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών οι οποίες θα πρέπει να εγκρίνονται από την Επιτροπή Ελέγχου
- Η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Ελέγχου στις οποίες περιλαμβάνονται η παρακολούθηση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών εταιρειών, η παρακολούθηση του υποχρεωτικού ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, κλπ.

1.3 Στόχοι και αναγκαιότητα

Κατά το παρελθόν οι εταιρικές κρίσεις δημιούργησαν αυξημένες, νέες προσδοκίες και απαιτήσεις λογοδοσίας. Οι χρήστες των οικονομικών εκθέσεων και οι ρυθμιστικοί φορείς της αγοράς αναμένουν από τους ελεγκτές να παρέχουν διασφάλιση για την ανυπαρξία ουσιώδους απάτης, παρατυπιών και επιβεβαίωση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και της διαχείρισής τους. Οι αλλαγές στις προσδοκίες της κοινωνίας και οι αλλαγές στην τεχνολογία έχουν επηρεάσει σημαντικά τις προσεγγίσεις στον έλεγχο. Αυτές οι αλλαγές οδήγησαν το επάγγελμα του ελεγκτή να αναγνωρίσει την ανάγκη λήψης ενεργών μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς για τη μείωση του χάσματος που προκαλείται από την ανεπαρκή απόδοση (Soltani, 2007).

Μια σειρά λογιστικών σκανδάλων παρακίνησε τους περισσότερους ρυθμιστικούς φορείς στις ανεπτυγμένες κεφαλαιαγορές να υιοθετήσουν νόμους για την ενίσχυση του ρόλου των ελεγκτών στην κοινωνία. Οι κριτικές για το ρόλο των ελεγκτικών υπηρεσιών

καταδεικνύουν ξεκάθαρα την αδυναμία του επαγγέλματος να πείσει τους ρυθμιστικούς φορείς και τους συμμετέχοντες στην αγορά σχετικά με την απόδοση των ελεγκτών, όπως γίνεται αντιληπτή από την κοινωνία. Για το λόγο αυτό, έχουν ληφθεί διάφορα μέτρα για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται η βελτίωση της ποιότητας του ελεγκτικού έργου ή η ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Έχουν πραγματοποιηθεί βήματα για τη βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας εταιρικής αναφοράς και για τη μείωση του κενού που προκαλείται από ανεπαρκή απόδοση. Επιπλέον, οι ελεγκτές αναμένεται γενικά, από την πλειονότητα της χρηματοοικονομικής και επιχειρηματικής κοινότητας και του ευρύτερου κοινού, να εντοπίσουν κάθε σημαντική εταιρική απάτη (Soltani, 2007).

Η διαδικασία ελέγχου περιλαμβάνει τη λήψη και την αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων ώστε οι ελεγκτές να διαμορφώσουν άποψη σχετικά με την ορθότητα των οικονομικών συναλλαγών και καταστάσεων. Κατά την έναρξη ενός ελέγχου, ένας εξωτερικός ελεγκτής λαμβάνει τις οικονομικές καταστάσεις και άλλες γνωστοποιήσεις από τη διοίκηση και στη συνέχεια συγκεντρώνει αποδεικτικά στοιχεία που είτε τεκμηριώνουν είτε αντικρούουν τους ισχυρισμούς της διοίκησης. Ο σκοπός ενός ελέγχου είναι να ενισχύσει το βαθμό εμπιστοσύνης των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό επιτυγχάνεται με την έκφραση γνώμης από τον ελεγκτή σχετικά με το εάν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί, από κάθε ουσιώδη άποψη, σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς (Smieliauskas & Bewley, 2016).

Ο ρόλος του ελέγχου είναι ουσιαστικός καθώς αφορά την παροχή πληροφοριών σχετικά με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και δεύτερον αποτελεί τον παράγοντα που παρέχει βεβαιότητα σχετικά με τις πληροφορίες που λαμβάνουν οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Από την άποψη της σχέσης αντιπροσώπευσης, ο ελεγκτής είναι ένας ενδιάμεσος μεταξύ της διοίκησης μιας εταιρείας και των χρηστών των οικονομικών πληροφοριών. Πρωταρχικός σκοπός της λειτουργίας ελέγχου σε αυτό το πλαίσιο είναι η μείωση του διαφορετικού κόστους που σχετίζεται με την ασυμμετρία πληροφοριών. Για να γίνει αυτό, ο ελεγκτής πρέπει να επικοινωνεί αποτελεσματικά με εκείνους που χρησιμοποιούν τις οικονομικές πληροφορίες. Ο ρόλος του ελεγκτή ως ενδιάμεσου πράκτορα στο επιχειρηματικό περιβάλλον δεν μπορεί να καθοριστεί σωστά χωρίς την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα. Οι ελεγκτές, εκτός από το ότι είναι φορείς κινδύνου ως οικονομικοί παράγοντες, είναι σημαντικοί προμηθευτές πληροφοριών και έχουν προφανές μερίδιο στο περιβάλλον χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (Soltani, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Λογιστική Απάτη

2.1 Έννοια και κατηγορίες της λογιστικής απάτης

Η απάτη διαπράττεται σε διάφορους τομείς της κοινωνίας και έχει σοβαρές συνέπειες για την οικονομία, τις εταιρείες και τα άτομα (Silverstone et al., 2012). Η απάτη σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους, κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Η απάτη μπορεί να εκληφθεί ως εξαπάτηση, που αποτελεί σκόπιμη πράξη και είναι το αντίθετο της αλήθειας, της δικαιοσύνης και της ισότητας. Αν και η εξαπάτηση μπορεί να έχει σκοπό να εξαναγκάσει ανθρώπους να ενεργήσουν ενάντια στο δικό τους συμφέρον, η εξαπάτηση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την άμυνα ή την επιβίωση κάποιου. Πέρα όμως από το σκεπτικό που βρίσκεται πίσω από την εξαπάτηση, σύμφωνα με τα τρέχοντα πρότυπα συμπεριφοράς θεωρείται γενικά κακή και τα άτομα που την πράττουν είναι υπόλογα (Singleton & Singleton, 2010).

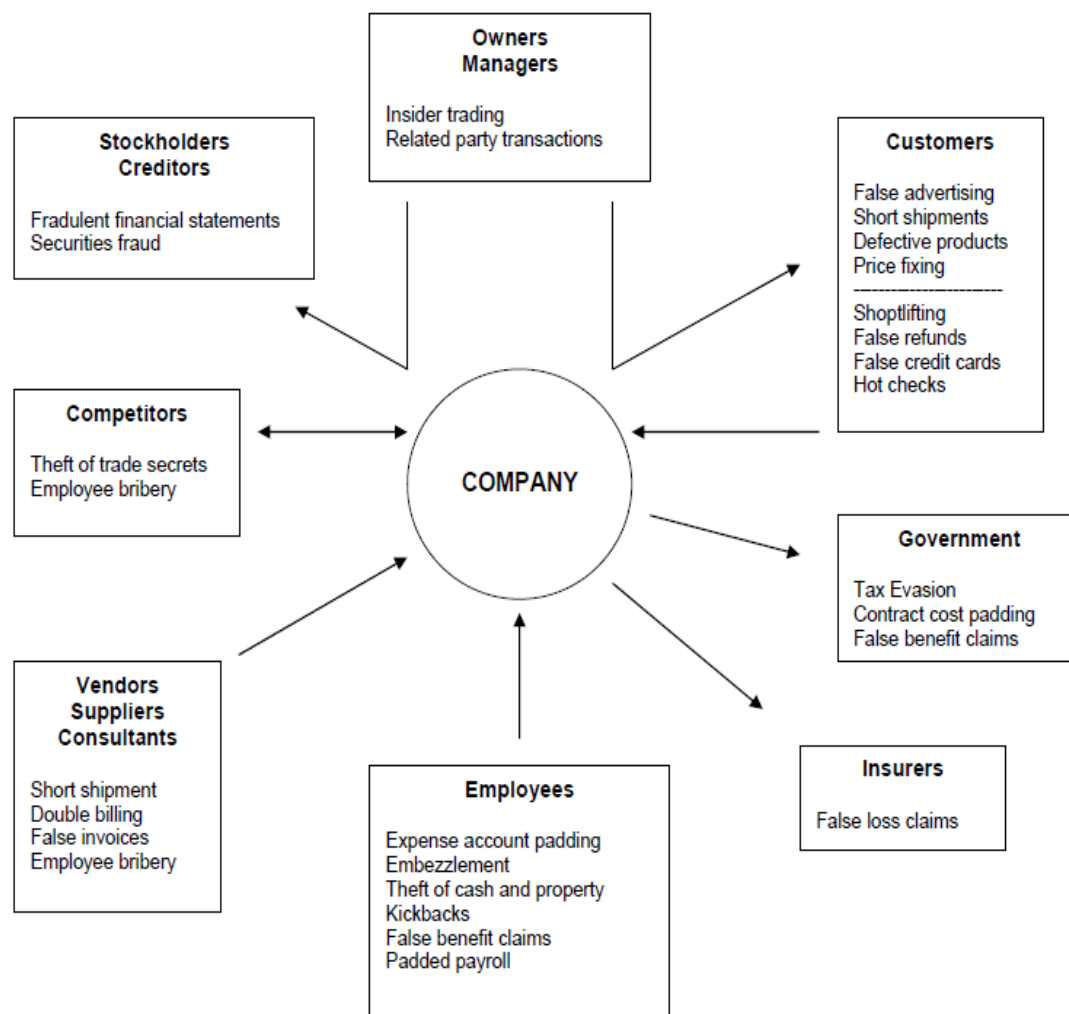
Ο σύγχρονος ορισμός της απάτης προέρχεται κυρίως από τη νομολογία αλλά πολλά από τα στοιχεία της παραμένουν από τα αρχαία χρόνια. Οι ρίζες μπορούν να ανιχνευθούν στο *fraus*, ένα λατινικό ουσιαστικό που φέρει ένα ευρύ φάσμα σημασιών που συγκεντρώνονται γύρω από τις έννοιες της βλάβης, της αδικίας και της εξαπάτησης. Ο σύγχρονος ορισμός που προέρχεται από τη νομολογία επικεντρώνεται στην πρόθεση των απατεώνων να αποσπάσουν από το έμπιστο θύμα ιδιοκτησία ή ένα νόμιμο δικαίωμα μέσω εξαπάτησης για δικό τους όφελος. Αυτή η εξαπάτηση περιλαμβάνει οποιαδήποτε ψευδή ή παραπλανητικά λόγια ή ενέργειες ή παραλείψεις ή απόκρυψη γεγονότων που θα προκαλέσουν νομική βλάβη. Η ποινική δίωξη της απάτης πρέπει να αποδεικνύει πέρα από εύλογη αμφιβολία ότι ο κατηγορούμενος έχει διαπράξει πράξη που πληροί το σχετικό νομικό ορισμό της απάτης (Silverstone et al., 2012).

Ο Σύνδεσμος Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης ορίζει την επαγγελματική απάτη ως «η χρήση του επαγγέλματος κάποιου για προσωπικό πλουτισμό μέσω της εσκεμμένης κακής χρήσης ή κακής διαχείρισης των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων του οργανισμού που τον απασχολεί». Στην έννοια της χρηματοοικονομικής απάτης εμπίπτει μια ευρεία κατηγορία εγκλημάτων και περιλαμβάνει συστήματα εμπιστοσύνης, πλαστογραφία, παραποιημένα δεδομένα, παραποίηση ασφαλιστικής αξίωσης, εξαπάτηση στους φόρους εισοδήματος και εκατοντάδες άλλα πιθανά συστήματα. Το έγκλημα του λευκού κολάρου θεωρείται υποκατηγορία χρηματοοικονομικής απάτης. Άτομα που διαπράττουν έγκλημα του λευκού

κολάρου το πράττουν υπεξαιρώντας κεφάλαια, χειραγωγώντας λογαριασμούς, λαμβάνοντας δωροδοκίες ή διαπράττοντας άλλες πράξεις μέσω της επιχείρησής τους. Αυτό που έχουν όλοι κοινό, ωστόσο, είναι η πρόθεση εξαπάτησης (Silverstone et al., 2012).

Η απάτη του λευκού κολάρου περιλαμβάνει μια σκόπιμη εξαπάτηση, από υπαλλήλους, διοίκηση, ιδιοκτήτες, μέλη, εθελοντές, πωλητές, πελάτες και οποιονδήποτε άλλον σχετίζεται με μια επιχείρηση και επιδιώκει την ακατάλληλη απόκτηση χρημάτων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων ή υπηρεσιών από μια επιχείρηση. Συνήθως οι πράξεις απάτης σχετίζονται με τους πέντε πιο κοινούς κύκλους της λογιστικής, τις πωλήσεις, τις αγορές, το ανθρώπινο δυναμικό, τα αποθέματα και τις συμφωνίες λογαριασμών και αναφοράς. Παρόλα αυτά υπάρχουν απάτες που επηρεάζουν τις επιχειρήσεις και συχνά συμβαίνουν εκτός του τυπικού λογιστικού κύκλου. Η απάτη διαχείρισης, γνωστή και ως απάτη στις οικονομικές καταστάσεις, αξίζει ιδιαίτερης αναφοράς υπό το φως των πολλών εταιρικών σκανδάλων των τελευταίων δεκαετιών. Εκτός από τους πέντε λογιστικούς κύκλους, η διοίκηση μπορεί να διαπράξει απάτη μέσω της χειραγώγησης των κερδών που αναφέρονται στις οικονομικές καταστάσεις που καταρτίζονται για τους μετόχους και τους πιστωτές. Αυτός ο τύπος απάτης μπορεί να επηρεάσει την τιμή της μετοχής, τα μπόνους διαχείρισης και τη διαθεσιμότητα και τους όρους χρηματοδότησης. Η Enron, η WorldCom, η Global Crossing, η Lehman Brothers, η AIG, η Dell, η Adelphi και πολλές άλλες εταιρείες είναι ιδιαίτερα κραυγαλέα παραδείγματα χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων από τη διοίκηση που είχαν ως συνέπεια τον πλουτισμό ορισμένων αλλά προκάλεσαν την κατάρρευση των σχετιζόμενων εταιρειών, τεράστιες απώλειες σε αθώους μετόχους και ανεργία για χιλιάδες άτομα (Silverstone et al., 2012).

Εικόνα 1: Το περιβάλλον της εταιρικής απάτης

Πηγή: Robertson J. (2010) Auditing for Fraud Detection, Professional Education Services, LP., σελ. 1-2

Ο Σύνδεσμος Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης χωρίζει τις εταιρικές απάτες στις παρακάτω τρεις μεγάλες κατηγορίες (Silverstone et al., 2012):

- Υπεξαιρέσεις περιουσιακών στοιχείων. Η κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων είναι η κλοπή ή κατάχρηση κεφαλαίων ή περιουσιακών στοιχείων και βάσει έρευνας του 2010 αντιπροσωπεύει το 86% του συνόλου της εταιρικής απάτης, αλλά παρουσιάζουν τη χαμηλότερη μέση ζημιά.
- Διαφθορά. Οι πράξεις διαφθοράς περιλαμβάνουν τη χρήση της επιρροής του εργαζόμενου στις επιχειρηματικές συναλλαγές με τρόπο που παραβιάζει το καθήκον του έναντι του

εργοδότη με σκοπό ίδιο όφελος. Παραδείγματα πράξεων διαφθοράς περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό και τη σύγκρουση συμφερόντων.

- Δόλιες οικονομικές καταστάσεις. Οι δόλιες δηλώσεις περιλαμβάνουν σκόπιμες ανακρίβειες ή παραλείψεις ουσιωδών πληροφοριών στις οικονομικές αναφορές του οργανισμού. Οι συνήθεις μέθοδοι δόλιας χειραγώγησης οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνουν την καταγραφή εικονικών ή πρόωρων εσόδων, την απόκρυψη υποχρεώσεων ή εξόδων και την τεχνητή διόγκωση των αναφερόμενων περιουσιακών στοιχείων.

2.2 Θεωρίες, κίνητρα και παράγοντες που ενθαρρύνουν τη διάπραξη απάτης

Το οικονομικό έγκλημα και η απάτη υπάρχουν πιθανώς από την αρχή του εμπορίου. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί περίπλοκες θεωρίες που διαφοροποιούν την απάτη και τα κίνητρά της από άλλες μορφές εγκλημάτων με οικονομικά κίνητρα, όπως η κλοπή και η διάρρηξη. Κάθε μία από τις θεωρίες για την απάτη παρέχει μια μοναδική προοπτική της απάτης καθώς και μια εικόνα για το μυαλό του απατεώνα. Η έρευνα σε αυτά τα μοντέλα συνήθως προσδιορίζει: (α) τα χαρακτηριστικά που περιγράφουν το άτομο που διαπράττει το έγκλημα, (β) τους μεσολαβητές μεταξύ του δράστη του εγκλήματος και του φορέα, όπως λογιστικοί έλεγχοι και εκτίμηση κινδύνου, (γ) και ενέργειες που αποδομούν τα στοιχεία του εγκλήματος σε αναγνωρίσιμες λειτουργίες (Dorminey et al., 2012).

Η λογιστική απάτη όπως και τα άλλα εγκλήματα μπορεί να εξηγηθεί από τα κίνητρα των παραβατών, τη διαθεσιμότητα των κατάλληλων στόχων και την απουσία αποτελεσματικού ελέγχου. Μια θεωρητική προσέγγιση για τα εγκλήματα του λευκού κολάρου υποστηρίζει ότι είναι αναπόφευκτο αποτέλεσμα της ανταγωνιστικής ηθικής του καπιταλισμού. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, ο ανταγωνισμός είναι το πεδίο στο οποίο ο εγωισμός και η απερισκεψία μπορούν να αναπτυχθούν πλήρως. Το αναπόφευκτο αποτέλεσμα ενός τέτοιου ανταγωνισμού είναι η αναγνώριση της οικονομικής ανισότητας νικητών και ηττημένων, η οποία μπορεί να εσωτερικευθεί ως ο συνεχής φόβος της αποτυχίας. Αυτή η δυσαρέσκεια μπορεί να είναι αρκετή για να κάνει ένα άτομο να δει το έγκλημα του λευκού κολάρου ως τη μεγάλη εξισωτική πράξη. Η ορμή για χρήματα και οι παγίδες της επιτυχίας είναι, επομένως, τα κίνητρα μιας τέτοιας πράξης (Silverstone et al., 2012).

Πιο πρόσφατες θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν μετατοπίσει την εστίαση στην κατάσταση στην οποία διαπράττεται το έγκλημα. Αυτή η νεότερη σκέψη δεν απορρίπτει το ρόλο της προσωπικής ιστορίας, που είναι τόσο σημαντικός στη δημιουργία του εγκληματία,

αλλά αμφισβητεί την επεξηγηματική του δύναμη. Εγείρει το ερώτημα γιατί ορισμένοι άνθρωποι διαπράττουν ορισμένα εγκλήματα σε ορισμένες καταστάσεις. Αυτή είναι μια χρήσιμη γραμμή θεωρητικοποίησης, δεδομένου ότι επιτρέπει την εννοιολογική διάκριση της εγκληματικής πράξης από την ιστορία της ζωής του εγκληματία. Η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο πιθανός δράστης παίζει πολύ σημαντικό για το εάν θα διαπραχθεί ένα έγκλημα. Η εταιρική κουλτούρα καθημερινά στο χώρο εργασίας συχνά μπορεί να δημιουργήσει τεράστιες πιέσεις για τη διάπραξη εγκληματικών πράξεων. Μια διεφθαρμένη εταιρική κουλτούρα μπορεί να οδηγήσει στην ανατροπή όλων των αξιών και η εγκληματική συμπεριφορά μπορεί να μετατραπεί ως φυσιολογική (Silverstone et al., 2012).

Εικόνα 2: Το τρίγωνο της απάτης

Πηγή: Silverstone et al. (2012), *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, σελ. 45

Η κατανόηση των κινήτρων της απάτης αποτελεί τη βάση για τον εντοπισμό και την καταπολέμησή της. Ένα εξαιρετικά χρήσιμο πλαίσιο αποτελεί το τρίγωνο της απάτης ή το τρίγωνο του Cressey. Τη δεκαετία του 1950 ο Cressey Donald πραγματοποίησε έρευνα σε 200 καταδικασμένους καταχραστές για την κατανόηση της απάτης. Το βασικότερο από τα συμπεράσματα της έρευνάς του ήταν ότι κάθε απάτη είχε τα ακόλουθα τρία κοινά (Singleton & Singleton, 2010):

1. Την πίεση (που πολλές φορές αναφέρεται ως κίνητρο). Η πίεση αναφέρεται σε κάτι που έχει συμβεί στην προσωπική ζωή του ατόμου που διαπράττει την απάτη που δημιουργεί μια αγχωτική ανάγκη που τον παρακινεί. Συνήθως αυτό το κίνητρο επικεντρώνεται σε κάποια οικονομική πίεση, αλλά θα μπορούσε να είναι το σύμπτωμα άλλων τύπων πιέσεων. Για παράδειγμα, μια συνήθεια όπως τα ναρκωτικά ή ο τζόγος θα μπορούσε να δημιουργήσει μεγάλη οικονομική ανάγκη. Σχεδόν όλες οι απάτες στις οικονομικές καταστάσεις υποκινήθηκαν από κάποιο κίνητρο, που συνήθως σχετίζεται με τιμές μετοχών ή μόνους απόδοσης ή και με τα δύο. Μερικές φορές μια ακόρεστη απληστία αναγκάζει σχετικά πλούσιους ανθρώπους να διαπράξουν απάτες. Πέρα από το πεδίο της ανταγωνιστικής και οικονομικής επιβίωσης, η κοινωνική και πολιτική επιβίωση παρέχει επίσης κίνητρα, με τη μορφή εγωκεντρικών και ιδεολογικών κινήτρων, ειδικά σε απάτες οικονομικών καταστάσεων. Μερικές φορές οι άνθρωποι διαπράττουν απάτη για να μεγαλοποιήσουν τον εγωισμό τους ή να αποκτήσουν θέσεις που θεωρητικά δεν τους ανήκουν. Τα κίνητρα για τη διάπραξη απάτης στις επιχειρήσεις συνήθως εκλογικεύονται από την πεποίθηση ορισμένων ότι στις επιχειρήσεις όλα επιτρέπονται, κάτι που είναι ανήθικο, ούτως ή άλλως. Ωστόσο, υπάρχει μια άλλη κατηγορία κινήτρων. Θα μπορούσε να ονομαστεί ψυχωτική, επειδή δεν μπορεί να εξηγηθεί με όρους ορθολογικής συμπεριφοράς, όπως ο παθολογικός ψεύτης ή ο κλεπτομανής.
2. Τον εξορθολογισμό (προσωπική ηθική). Στη συντριπτική πλειοψηφία των απατεώνων δεν έχουν προηγούμενες καταδίκες. Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου έχουν συνήθως έναν προσωπικό κώδικα δεοντολογίας και δεν είναι ασυνήθιστο να είναι θρησκευόμενοι. Οι απατεώνες δικαιολογούν πράξεις που είναι αντικειμενικά εγκληματικές υπό τις συνθήκες τους. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να κλέψουν από τους εργοδότες αλλά θα πείσουν τους εαυτούς τους ότι θα το ξεπληρώσουν (δηλαδή, «απλώς δανείζομαι τα χρήματα»). Άλλοι μπορεί να πιστεύουν ότι η πράξη τους δε βλάπτει κανέναν. Άλλοι πάλι μπορεί να πιστεύουν ότι δικαιούνται τα οφέλη της απάτης και απλώς παίρνουν την κατάσταση στα χέρια τους για να επιδείξουν δίκαιη μεταχείριση (π.χ. αξίζουν αύξηση ή καλύτερη μεταχείριση). Πολλές άλλες δικαιολογίες θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως εξορθολογισμός, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων καλοπροαίρετων κινήτρων όπου στην πραγματικότητα ο απατεώνας δεν κρατά τα κλεμμένα κεφάλαια ή περιουσιακά στοιχεία, για τον εαυτό του αλλά τα χρησιμοποιεί για κοινωνικούς σκοπούς.
3. Τη γνώση και την ευκαιρία διάπραξης του εγκλήματος. Σύμφωνα με την έρευνα του Cressey οι απατεώνες είχαν πάντα τη γνώση και την ευκαιρία να διαπράξουν την απάτη.

Αυτό έχει διαπιστωθεί και από άλλες έρευνες που έχουν δείξει ότι διευθυντές και υπάλληλοι που διέπραξαν απάτες είχαν μακρά θητεία σε μια εταιρεία. Μια απλή εξήγηση είναι ότι οι υπάλληλοι και οι διευθυντές που εργάζονται πολλά χρόνια σε μια εταιρεία γνωρίζουν πολύ καλά πού υπάρχουν αδυναμίες στους εσωτερικούς ελέγχους και έχουν αποκτήσει επαρκή γνώση για το πώς να διαπράξουν το έγκλημα με επιτυχία. Προϋπόθεση για την ευκαιρία είναι ο δράστης να βρίσκεται σε θέση εμπιστοσύνης. Αλλά ο κύριος παράγοντας της ευκαιρίας είναι οι εσωτερικοί έλεγχοι. Η αδυναμία ή η απουσία εσωτερικών ελέγχων παρέχει την ευκαιρία στους απατεώνες να διαπράξουν τα εγκλήματά τους. Στην πραγματικότητα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτή η πτυχή του τριγώνου είναι η μόνη που οι ελεγκτές μπορούν εύκολα να παρατηρήσουν ή να ελέγξουν. Οι ευκαιρίες για διάπραξη απάτης είναι ανεξέλεγκτες με την παρουσία χαλαρής διαχείρισης και συνακόλουθη ανεπαρκή προσοχή στους εσωτερικούς ελέγχους. Όταν τα κίνητρα συνδυάζονται με ευκαιρίες, αυξάνεται η πιθανότητα απάτης.

2.3 «Σημάδια κλειδιά» που δημιουργούν υποψία στον ελεγκτή για τη διάπραξη λογιστικής απάτης

Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου δε γίνονται εμφανείς, αν και μπορεί να υπάρχουν ενδεικτικά σημάδια, που περιγράφονται ως συμπεριφορικές «κόκκινες σημαίες» (Smieliauskas & Bewley, 2016). Ο ρόλος των ελεγκτών στην πρόληψη, τον εντοπισμό και την αποκάλυψη της απάτης, ιδιαίτερα όταν διαπράττεται από τη διοίκηση, είναι σημαντικός. Παρόλο που δεν υπάρχει τέλειος τρόπος για να προβλέψει κάποιος ποιος θα διαπράξει μια απάτη ή πότε ή πού θα διαπραχθεί μια απάτη, ο ελεγκτής θα πρέπει να χρησιμοποιεί όλα τα δυνατά μέσα για να κατανοήσει δόλιες ενέργειες εντός μιας εταιρείας. Με την ευρύτερη έννοια, η κόκκινη σημαία της απάτης αφορά σημάδια πιθανών ανωμαλιών που μπορεί να υπάρχουν σε διαφορετικές μορφές, είτε συμπεριφορικές, στατιστικές ή οργανωτικές. Δηλαδή παρατηρείται από μια αλλαγή από προβλέψιμα πρότυπα συμπεριφοράς ή απροσδόκητα και παράξενα αποτελέσματα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα τύπων προειδοποιητικών σημάτων που επηρεάζουν το έργο του ελεγκτή. Ο ελεγκτής θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε τέτοια σημάδια κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων (Soltani, 2007).

Κόκκινες σημαίες που σχετίζονται με την ευκαιρία.

Απάτες που διενεργούνται από τους υπαλλήλους κατά της εταιρείας είναι πιο πιθανές στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- εξοικείωση με τις λειτουργίες (συμπεριλαμβανομένων των ικανοτήτων συγκάλυψης και μιας θέσης εμπιστοσύνης)
- απουσία ενημέρωσης των εργαζόμενων από την εταιρεία σχετικά με τους κανόνες ή τις ενέργειες που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της απάτης
- ταχεία εναλλαγή βασικών υπαλλήλων είτε με παραίτηση είτε με απόλυση
- ανεπαρκείς πολιτικές ελέγχου κατά την πρόσληψη υπαλλήλων για την κάλυψη θέσεων εμπιστοσύνης
- απουσία ρητών και ενιαίων πολιτικών προσωπικού
- μια ανέντιμη ή υπερβολικά κυρίαρχη διαχείριση
- κακές πρακτικές αποζημίωσης
- ανεπαρκής εκπαίδευση
- έλλειψη εσωτερικής ασφάλειας

Απάτες που διενεργούνται από υπαλλήλους για λογαριασμό της εταιρείας είναι πιο πιθανές με:

- συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη
- μια πολύπλοκη επιχειρηματική δομή
- απουσία αποτελεσματικού προσωπικού εσωτερικού ελέγχου
- χρήση πολλών διαφορετικών ελεγκτικών εταιρειών ή συχνή εναλλαγή ελεγκτών
- απροθυμία παροχής στους ελεγκτές των απαραίτητων στοιχείων
- συνεργασία με πολλές διαφορετικές νομικές εταιρείες ή συχνή αλλαγή νομικών συμβούλων
- συνεχή προβλήματα με τους ρυθμιστικούς φορείς
- μεγάλες συναλλαγές στο τέλος του έτους ή/και ασυνήθιστες συναλλαγές
- ανεπαρκή συστήματα εσωτερικού ελέγχου και ανεπαρκή λογιστικά αρχεία (ή/και ανεπαρκές προσωπικό στο λογιστήριο)
- ανεπαρκής γνωστοποίηση αμφισβητήσιμων ή ασυνήθιστων λογιστικών πρακτικών

Κόκκινες σημαίες που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του προσωπικού.

Προειδοποιητικά σημάδια υπάρχουν όταν οι εργαζόμενοι παρουσιάζουν χαρακτηριστικά όπως:

- εξορθολογισμό αντιφατικής συμπεριφοράς
- έλλειψη ισχυρού κώδικα προσωπικής συμπεριφοράς
- έντονη επιθυμία να νικήσει το σύστημα
- εγκληματικό ή αμφισβητούμενο ιστορικό
- κακή πιστοληπτική ικανότητα και οικονομική κατάσταση

Κόκκινες σημαίες που σχετίζονται με πειστικές καταστάσεις.

Απάτη που διαπράττεται από υπαλλήλους κατά της εταιρείας μπορεί να σηματοδοτηθεί από:

- σημαντικές αλλαγές που παρατηρούνται σε σχέση με τα προηγούμενα πρότυπα συμπεριφοράς
- υψηλά προσωπικά χρέη ή οικονομικές απώλειες
- εκτεταμένη χρηματιστηριακή ή άλλη κερδοσκοπική συμπεριφορά
- αντιληπτές ανισότητες στον οργανισμό
- πιέσεις σε ομάδες ομότιμων υπαλλήλων
- αδικαιολόγητη επιθυμία για πλουτισμό και προσωπικό κέρδος

Απάτη που διαπράττεται από τη διοίκηση για λογαριασμό της εταιρείας μπορεί να επισημανθεί από:

- δυσμενείς οικονομικές συνθήκες εντός του κλάδου
- υψηλό χρέος και ανεπαρκές κεφάλαιο κίνησης
- μη συμμόρφωση με εταιρικές οδηγίες και διαδικασίες
- εξαιρετικά γρήγορη επέκταση μέσω νέων επιχειρήσεων ή σειρών προϊόντων
- συχνές ελλείψεις ταμειακών ροών, μείωση πωλήσεων ή/και κερδών και απώλεια μεριδίου αγοράς
- μειωμένη ικανότητα απόκτησης πιστώσεων ή περιοριστικών δανειακών συμβάσεων
- συμπίεση κέρδους, το κόστος και τα έξοδα αυξάνονται υψηλότερα και ταχύτερα από τις πωλήσεις και τα έσοδα
- δυσκολία είσπραξης απαιτήσεων
- προοδευτική επιδείνωση της ποιότητας των κερδών
- σημαντικές φορολογικές προσαρμογές
- επείγουσα ανάγκη για ευνοϊκά κέρδη για τη στήριξη της υψηλής τιμής των αποθεμάτων ή για την κάλυψη προβλέψεων κερδών

- ανάγκη κάλυψης μιας προσωρινής κακής κατάστασης για τη διατήρηση διοικητικής θέσης και διασφάλισης του κύρους
- σημαντικές διαφορές, ιδίως μεταξύ μετόχων και διοίκησης
- σημαντική μείωση των εκκρεμών πωλήσεων (υποδεικνύει ότι οι μελλοντικές πωλήσεις έχουν μειωθεί)
- αναστολή ή διαγραφή από χρηματιστήριο
- σημαντική αύξηση των αποθεμάτων χωρίς ανάλογες αυξήσεις πωλήσεων
- πίεση για συγχώνευση
- με συνέπεια καθυστερημένες αναφορές
- διευθυντές που αναλαμβάνουν τακτικά καθήκοντα υφισταμένων

Κόκκινες σημαίες που αφορούν ασυμφωνίες στα αρχεία.

Οι ελεγκτές θα πρέπει να ελέγχουν αποκλίσεις στα λογιστικά αρχεία, ιδίως όσον αφορά τα ακόλουθα:

- υπόλοιπα λογαριασμών που είναι σημαντικά υπερεκτιμημένα ή υποτιμημένα
- συναλλαγές που δεν έχουν καταγραφεί με πλήρη ή έγκαιρο τρόπο ή καταγράφονται ακατάλληλα ως προς το ποσό, τη λογιστική περίοδο, την ταξινόμηση ή την πολιτική της εταιρείας
- μη υποστηριζόμενα ή μη εξουσιοδοτημένα αρχεία, υπόλοιπα ή συναλλαγές
- προσαρμογές πελατών της τελευταίας στιγμής που επηρεάζουν σημαντικά τα οικονομικά αποτελέσματα.

Παρόλα αυτά μια κόκκινη σημαία είναι απλώς μια κόκκινη σημαία και δεν είναι απαραίτητα αποδεικτικό απάτης. Ο λογιστής και ο ελεγκτής απάτης δε θα πρέπει να βγάζουν βιαστικά συμπεράσματα, αλλά θα πρέπει να στηρίζονται σε γεγονότα και να επικεντρώνονται στην απόδειξη ή την απόρριψη μιας ενδεχόμενης απάτης αντί να δημιουργούν λίστες ελέγχου με κόκκινες σημαίες. Ο εντοπισμός κόκκινων σημαιών είναι κρίσιμος για την επιτυχία του εντοπισμού και της πρόληψης της απάτης. Οι κόκκινες σημαίες οδηγούν στο σχεδιασμό αποτελεσματικών μεθόδων και διαδικασιών ανίχνευσης. Και αυτές οι μέθοδοι ανίχνευσης είναι που θα οδηγήσουν στο σχεδιασμό καλών ελέγχων κατά της απάτης. Συχνά ένας καλός έλεγχος μπορεί ταυτόχρονα να χρησιμεύσει ως καλός προληπτικός έλεγχος (Singleton & Singleton, 2010).

2.4 Εργαλεία και μέθοδοι πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης

Δεδομένου ότι ένας οργανισμός δεν μπορεί να αποτρέψει όλες τις απάτες, οι ελεγκτές, οι λογιστές και το προσωπικό ασφαλείας πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με ορισμένες τεχνικές ανίχνευσης. Οι απάτες αποτελούνται από την ίδια την πράξη, αλλά και τη συγκάλυψη. Η σύλληψη ατόμων κατά τη διάπραξη μιας απάτης είναι δύσκολη και ασυνήθιστη. Πολλές απάτες διερευνώνται με την παρατήρηση σημάτων και στη συνέχεια ακολουθώντας ενδείξεις που αποτελούν μέρος της συγκάλυψης των λογιστικών αρχείων (Smieliauskas & Bewley, 2016). Η κατανόηση της «ψυχολογίας της απάτης» συμβάλλει στο σαφή προσδιορισμό των προειδοποιητικών σημάτων για απάτη και συμβάλλει στην πρόταση προληπτικών ενεργειών. Υπάρχουν διάφορα μέσα και όργανα ανίχνευσης ανωμαλιών και ελέγχου απάτης, από την απλή ανθρώπινη παρατήρηση μέχρι την ανάπτυξη πολύπλοκων αναλύσεων που βασίζονται στην προηγμένη τεχνολογία. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν την τεχνητή νοημοσύνη και τη νευρωνική δικτύωση για τον εντοπισμό τυπικών μοτίβων συναλλαγών (Soltani, 2007).

Οι ελεγκτές συχνά συναντούν συναλλαγές, λογιστικά αρχεία ή λογιστικά δεδομένα που δεν είναι απολύτως σωστά. Κατά κύριο λόγο, οι παρατυπίες αποτελούν εξαιρέσεις από πολιτικές, διαδικασίες ή εσωτερικούς ελέγχους. Πολλές φορές, αν όχι τις περισσότερες φορές, αυτά τα συμβάντα και οι συναλλαγές είναι μικρές αστοχίες στην καταγραφή κάποιου λογιστικού γεγονότος, που οφείλονται σε διάφορους πιθανούς λόγους, συμπεριλαμβανομένου του ανθρώπινου λάθους. Αλλά κάποιες άλλες φορές είναι στην πραγματικότητα απόδειξη μιας απάτης. Οι ελεγκτές εάν εξετάσουν μια συναλλαγή και βρουν υποψίες απάτης μπορεί να επιλέξουν να επεκτείνουν το δείγμα ή να αγνοήσουν τη συναλλαγή λόγω της μικρής σημασίας της μεμονωμένης συναλλαγής. Παρόλα αυτά, αυτή η συναλλαγή θα μπορούσε να είναι η κορυφή του παγόβουνου (Singleton & Singleton, 2010).

Ο ακρογωνιαίος λίθος και η καρδιά της αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης, των εσωτερικών ελέγχων, των προγραμμάτων καταπολέμησης της απάτης ή των ερευνών απάτης είναι μια ενδεδειγμένη αξιολόγηση κινδύνου. Η αποτελεσματική αξιολόγηση κινδύνου απάτης εξαρτάται από τη γνώση των εννοιών της απάτης (το τρίγωνο της απάτης, τις κόκκινες σημαίες, τα συστήματα απάτης και τα συστήματα λογιστικών πληροφοριών). Οι θεμελιώδεις έννοιες της εκτίμησης κινδύνου είναι η πιθανότητα (να συμβεί ένα γεγονός) και ο αντίκτυπος (το μέγεθος του γεγονότος εάν συμβεί). Όσο απλές κι αν είναι αυτές οι έννοιες, η μέτρηση και η εφαρμογή τους είναι δύσκολη. Συνήθως, οι παράγοντες εξετάζονται πρώτα σε επίπεδο επιχείρησης, καθώς η πιθανότητα απάτης, κλοπής ή υπεξαίρεσης σε οποιοδήποτε εργασιακό

περιβάλλον είναι προϊόν της προσωπικότητας των εργαζομένων, των συνθηκών εργασίας, της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών ελέγχων και της οργανωτικής κουλτούρας ή του περιβάλλοντος (Singleton & Singleton, 2010).

Σε Έκθεση του Συνδέσμου Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) το 2004 για την Επαγγελματική Απάτη και Κατάχρηση διαπιστώθηκε ότι μόνο το 10,9% των απατών εντοπίστηκαν αρχικά από εξωτερικό έλεγχο, ενώ σχεδόν το 24% εντοπίστηκαν από εσωτερικό έλεγχο. Στην έκθεση του ACFE για το 2010 διαπιστώθηκε ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές εντόπισαν το 4,6% των απατών, ενώ το 13,9% εντοπίστηκαν από τον εσωτερικό έλεγχο. Αυτό που είναι ενδιαφέρον είναι ότι και τα δύο μέσα ανίχνευσης μειώθηκαν σημαντικά στα έξι χρόνια μεταξύ των εκθέσεων. Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά που μπορεί να προσφέρει ο επαγγελματίας λογιστής σε οποιαδήποτε έρευνα απάτης είναι η ερευνητική νοοτροπία και ο σκεπτικισμός. Στο παρελθόν, οι εξωτερικοί λογιστές έχουν επικριθεί για έλλειψη σκεπτικισμού που οφείλεται στο φόβο μήπως στεναχωρήσουν και πιθανώς χάσουν έναν πελάτη (καθώς και τα σχετικά έσοδα που σχετίζονται με τις υπηρεσίες που παρέχονται στον πελάτη) (Silverstone et al., 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων

3.1 Έννοια: «Δημιουργική Λογιστική» και Απάτη

Το ευρύ κοινό πιστεύει ότι ένας οικονομικός ελεγκτής θα ανίχνευε τη διάπραξη μιας απάτης κατά τη διάρκεια του οικονομικού ελέγχου. Η αλήθεια, ωστόσο, είναι ότι οι διαδικασίες για τους οικονομικούς ελέγχους έχουν σχεδιαστεί για να εντοπίζουν ουσιώδεις ανακρίβειες και όχι απάτες. Ενώ πολλές από τις απάτες σε οικονομικές καταστάσεις θα μπορούσαν, ίσως θα έπρεπε, να είχαν εντοπιστεί από τους οικονομικούς ελεγκτές, η συντριπτική πλειονότητα των απατών δεν μπορούσε να εντοπιστεί. Οι λόγοι περιλαμβάνουν την εστίαση σε ένα δείγμα και την εξάρτηση των ελεγκτών από καθορισμένες διαδικασίες ελέγχου έναντι της εξέτασης των γεγονότων και των δραστηριοτήτων πίσω από τα έγγραφα, γεγονός που είναι αντικειμενικά απαγορευτικό από πλευράς κόστους και χρόνου (Singleton & Singleton, 2010).

Η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις είναι μια άλλη κοινή μέθοδος εξαπάτησης κατά την οποία τα οικονομικά δεδομένα μιας εταιρείας παραποιούνται σκόπιμα σε μια προσπάθεια να παραπλανήσουν τους ανθρώπους ή και να δημιουργήσουν την εμφάνιση μιας ισχυρότερης εταιρείας. Σύμφωνα με παγκόσμια μελέτη απάτης το 2016 που διεξήχθη από το Σύνδεσμο Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE), η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις αφορά περίπου το 10% των περιπτώσεων εταιρικής απάτης, προκαλώντας μέση απώλεια 975.000 δολαρίων ΗΠΑ (Hubler, 2016). Η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις διαφέρει από άλλες απάτες στο εταιρικό περιβάλλον στο γεγονός ότι η εταιρεία αντί να είναι το θύμα είναι συχνά το όργανο της απάτης. Αυτό μπορεί να μειώσει τα κίνητρα για τις εταιρείες να ελέγχουν τις απάτες που διαπράττονται κατά τρίτων, συχνά επενδυτών και όχι κατά της ίδιας της εταιρείας. Επιπλέον, η εσωτερική εμπλοκή αφορά περισσότερα από ένα άτομα καθώς οι δράστες εργάζονται στα συστήματα της εταιρείας, ενδεχομένως έχουν ανώτατους διοικητικούς ρόλους και επομένως έχουν την εξουσία να σχεδιάζουν ή να παρακάμπτουν τους ελέγχους (Mohamed & Handley-Schachelor, 2014).

Υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί της χειραγώγησης οικονομικών πληροφοριών. Η χειραγώγηση χρηματοοικονομικών πληροφοριών είναι εσφαλμένη αναφορά, με άλλα λόγια σκόπιμη δόλια χρηματοοικονομική αναφορά. Η δόλια χρηματοοικονομική αναφορά αφορά την παραβίαση των λογιστικών προτύπων, την παράλειψη υφιστάμενων ποσών ή τη συμπερίληψη εικονικών ποσών. Οι οικονομικές πληροφορίες μπορεί να έχουν λίγα λάθη στις

οικονομικές καταστάσεις. Εάν αυτά τα σφάλματα όμως είναι ουσιωδώς σημαντικά, θα πρέπει να διορθωθούν, διαφορετικά τα σφάλματα αποτελούν απάτη. Η χειραγώγηση χρηματοοικονομικών πληροφοριών στέλνει ψευδή μηνύματα στους χρήστες των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και έχει ως αποτέλεσμα τη λήψη μη ορθολογικών αποφάσεων για την οικονομία, ειδικά για επενδύσεις (Isa, 2011).

Συχνά είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνει διάκριση μεταξύ δημιουργικής λογιστικής και λογιστικής απάτης. Η αναγκαιότητα δημιουργίας μιας ευνοϊκής εικόνας των επιχειρήσεων σε ένα ολόένα πιο ασταθές και ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον οδήγησε στην εμφάνιση της δημιουργικής λογιστικής, μια έννοια που είναι επίσης γνωστή ως «μαγείρεμα των βιβλίων». Παρά το γεγονός ότι ο όρος «δημιουργική λογιστική» χρησιμοποιείται συχνά, υπάρχουν πολλές αντιφάσεις σχετικά με τον ορισμό του. Ένας από τους ορισμούς της αναφέρει ότι «η δημιουργική λογιστική είναι κάθε σκόπιμη πράξη παραμόρφωσης των λογιστικών στοιχείων και επιθετικής επιλογής και εφαρμογής λογιστικών αρχών, τόσο εντός των ορίων των αποδεκτών λογιστικών αρχών και εκτός αυτών, καθώς και δόλιες οικονομικές αναφορές». Σε ένα ιδανικό σενάριο η επιτρεπόμενη ευελιξία στη λογιστική μπορεί να χρησιμοποιείται στο βαθμό στον οποίο μπορεί να παρέχει στους χρήστες μια ακριβή εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, ώστε να μπορούν να λαμβάνουν σωστές οικονομικές αποφάσεις. Ωστόσο, η ευελιξία των λογιστικών κανόνων μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο για τη χρήση της δημιουργικής λογιστικής. Από μια ορισμένη άποψη, αυτό δεν είναι κακό, αν δε γίνεται παράβαση κάποιου κανόνα, το πρόβλημα ξεκινά όταν υπερβαίνει το βασικό σκοπό της λογιστικής: αυτόν της παροχής στους χρήστες μιας ακριβούς εικόνας των λογιστικών δεδομένων (Popescu & Nisulescu, 2014).

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις κυριότητες διαφορές μεταξύ δημιουργικής λογιστικής και απάτης στις οικονομικές καταστάσεις (Popescu & Nisulescu, 2014).

Πίνακας 1: Κύριες διαφορές μεταξύ «δημιουργικής λογιστικής» και απάτης

Δημιουργική λογιστική	Απάτη
Εκμεταλλεύεται πιθανές ανακρίβειες και ελλείψεις των λογιστικών κανόνων	Αποτελεί μια αρνητική και παράνομη πράξη
Εάν υπάρχουν περισσότεροι από ένας τρόποι επίλυσης ενός συγκεκριμένου προβλήματος, ο λογιστής θα επιλέξει αυτόν που οδηγεί στο	Περιλαμβάνει πλαστογράφηση ή τροποποίηση λογιστικών αρχείων και δικαιολογητικών βάσει των οποίων

αποτέλεσμα που επιθυμεί η διοίκηση.	συντάσσονται οι οικονομικές καταστάσεις.
Αλλάζει την οικονομική πραγματικότητα χωρίς να παραβιάζει τους λογιστικούς κανονισμούς.	Εσφαλμένη ερμηνεία ή σκόπιμη παράλειψη γεγονότων, συναλλαγών ή άλλων σημαντικών πληροφοριών στις οικονομικές καταστάσεις.
Όταν χρησιμοποιείται καλή τη πίστη, αντιπροσωπεύει ένα απαραίτητο μέσο για την κατάρτιση και την παρουσίαση μιας ακριβούς εικόνας.	Εσκεμμένη χρήση εφαρμογή εσφαλμένων λογιστικών πολιτικών που σχετίζονται με την αξιολόγηση, την αναγνώριση, την παρουσίαση ή την περιγραφή πληροφοριών.
Αντιπροσωπεύει μια σειρά τεχνικών για το χειρισμό των οικονομικών καταστάσεων και τη διόρθωση της εικόνας των εταιρειών προκειμένου να γίνουν πιο ελκυστικές για τους επενδυτές ή τους πιθανούς επενδυτές.	Η δόλια χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να διαπραχθεί ως αποτέλεσμα των πιέσεων που δέχεται η διοίκηση, εντός ή εκτός της εταιρείας, για την επίτευξη ενός προβλεπόμενου στόχου/ κέρδους.
Οι τεχνικές και οι πρακτικές που παρέχονται από τη δημιουργική λογιστική έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή της πραγματικότητας στα όρια της αξιοπιστίας, με σκοπό την εξυπηρέτηση ορισμένων συμφερόντων.	Περιλαμβάνει ενέργειες όπως ψευδείς δηλώσεις που συμβαίνουν ως αποτέλεσμα δόλιας χρηματοοικονομικής αναφοράς και ως αποτέλεσμα υπεξαίρεσης περιουσιακών στοιχείων.

3.2 Κίνητρα

Συνήθως τα κίνητρα για τη διάπραξη απάτης είναι ποικίλα και κάποια από αυτά μπορεί να είναι ψυχωτικά, οικονομικά, εγωκεντρικά, ιδεολογικά και συναισθηματικά. Οι απάτες κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων και οι απάτες στις οικονομικές καταστάσεις συνήθως δεν απορρέουν από τα ίδια κίνητρα. Οι απάτες κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων συνήθως υποκινούνται από οικονομικές πιέσεις, όπως για παράδειγμα υψηλά χρέη ή εθισμούς που μπορεί να οδηγήσουν σε οικονομικές πιέσεις, όπως για παράδειγμα εθισμός στο αλκοόλ, τα ναρκωτικά ή τον τζόγο (Singleton & Singleton, 2010).

Οι απάτες στις οικονομικές καταστάσεις συνήθως υποκινούνται από εγωκεντρικά κίνητρα και άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τις τιμές των μετοχών (Singleton & Singleton, 2010). Ο κύριος σκοπός της χειραγώγησης οικονομικών πληροφοριών είναι η εξαπάτηση των επενδυτών με τη δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων που δεν παρουσιάζουν δίκαια την οικονομική θέση και την απόδοση μιας εταιρείας (Hubler, 2016). Τα διοικητικά στελέχη

εταιρειών μπορεί να μπουν στον πειρασμό να «μαγειρέψουν» τα οικονομικά τους στοιχεία για διάφορους πιθανούς λόγους, όπως (CFI, 2022):

Έντονη πίεση για την παρουσίαση μιας θετικής εικόνας.

Συχνά οι πράξεις αυτές δε γίνονται από εγγενώς κακούς ανθρώπους που χαίρονται να εξαπατούν το κοινό. Τις περισσότερες φορές, τα στελέχη ενδίδουν στην τεράστια πίεση που δέχονται, καθώς πληρώνονται μεγάλα χρηματικά ποσά και αναμένεται να κατευθύνουν την εταιρεία σε ολοένα αυξανόμενη ανάπτυξη και κερδοφορία, εν μέσω ενός ολοένα και πιο ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Οι προσδοκίες των επενδυτών.

Υπάρχουν πολλές καταστάσεις που μπορεί να δελεάσουν ένα Διευθύνοντα Σύμβουλο να χειραγωγήσει τα οικονομικά στοιχεία μιας εταιρείας. Συνήθως το κίνητρο προέρχεται από κάποιες «κακές» χρονιές για τις εταιρείες. Αν οι πωλήσεις ή τα κέρδη είναι εξαιρετικά χαμηλά σε σχέση με το παρελθόν, μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο για τη «διόρθωση» της κατάστασης. Παρόλα αυτά μια τέτοια πράξη μπορεί να πηγάζει από μια ακριβώς αντίθετη κατάσταση. Όταν μια εταιρεία πραγματικά επιτυγχάνει εξαιρετικά θετικές αποδόσεις ένα έτος μπορεί να δημιουργήσει υποψίες στους επενδυτές ή την προσδοκία ότι η θετική αυτή πορεία θα συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό και στο μέλλον. Έτσι η απάτη μπορεί να σχετίζεται με την επιθυμία η κατάσταση της εταιρείας να φανεί χειρότερη και όχι καλύτερη.

Ενεργοποίηση μπόνους στελεχών.

Ένα πολύ κοινό κίνητρο για τη χειραγωγή των οικονομικών καταστάσεων είναι η επίτευξη στόχων πωλήσεων/κερδών που ενεργοποιούν ένα μεγάλο μπόνους για τη διοίκηση. Η ύπαρξη τέτοιων μπόνους έχει συχνά επικριθεί ως κίνητρο για ένα στέλεχος προκειμένου να διαπράξει απάτη. Ενδεχομένως, οι μεγάλες εταιρείες θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να καταργήσουν τα μπόνους που καταβάλλονται βάσει πωλήσεων ή κερδών και να προσφέρουν μπόνους απόδοσης βάσει μιας μη οικονομικής μέτρησης. Για παράδειγμα, ένας Διευθύνων Σύμβουλος ή Οικονομικός Διευθυντής θα μπορούσαν να λάβουν μπόνους εάν η ικανοποίηση από την εξυπηρέτηση πελατών αυξηθεί κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες.

3.3 Τρόποι παραποίησης

Οι κυριότερες μέθοδοι για τη διάπραξη απάτης στις οικονομικές καταστάσεις είναι (Hubler, 2016):

Φανταστικά έσοδα και πωλήσεις

Ένα στοιχείο απάτης στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι τα εικονικά έσοδα και οι πωλήσεις, όπως έσοδα που δεν έχουν αποκτηθεί πλήρως και δεν είναι έτοιμα να αναγνωριστούν. Επίσης αυτός ο χειρισμός περιλαμβάνει την αποστολή προϊόντων που δεν παραγγέλθηκαν αλλά χρεώθηκαν. Αυτές οι πλασματικές πωλήσεις συνήθως αφορούν ψεύτικους πελάτες, αλλά ένας δράστης θα μπορούσε να καταγράψει ψεύτικες πωλήσεις και σε νόμιμους πελάτες, αν και αυτό είναι λιγότερο συνηθισμένο. Μια άλλη μέθοδος είναι μια φανταστική καταχώριση εσόδων, ένα σχέδιο στο οποίο μια εταιρεία αναφέρει στοιχεία εσόδων που βρίσκονται υπό αποστολή. Ο δράστης μπορεί να δημοσιεύσει τις πωλήσεις πριν πραγματοποιηθούν ή πριν από την πληρωμή, να τιμολογήσει εκ νέου ληξιπρόθεσμους λογαριασμούς ή να προτιμολογήσει μελλοντικές πωλήσεις.

Χειρισμός περιουσιακών στοιχείων

Μια εταιρεία μπορεί επίσης να χειραγωγήσει τα περιουσιακά της στοιχεία παραδείγματος χάριν δηλώνοντας ότι ο εξοπλισμός μισθώνεται ως λειτουργική μίσθωση όταν πρόκειται πραγματικά για κεφαλαιουχική μίσθωση. Τα υπάρχοντα περιουσιακά στοιχεία μπορεί να υπερεκτιμηθούν ή ο δράστης μπορεί να καταγράψει εικονικά περιουσιακά στοιχεία ή μπορεί να τα καταγράψει ως ακατάλληλα.

Τροποποιημένα λογιστικά αρχεία

Μια άλλη μέθοδος είναι η παραποίηση στοιχείων συναλλαγών ή η συμπερίληψη ψευδών δαπανών. Αυτό μπορεί να γίνεται ώστε ο δράστης να κρύψει ή να συγκαλύψει κλοπή ή υπεξαίρεση και συνήθως γίνεται για καθαρά προσωπικούς λόγους. Υπάρχουν και άλλες μέθοδοι αλλαγής των αριθμών, όπως η απόκρυψη υποχρεώσεων, όπου οι υποχρεώσεις δεν παρουσιάζονται στον ισολογισμό αλλά και η υπερεκτίμηση των εσόδων που προαναφέρθηκε με την καταγραφή αβέβαιων πωλήσεων.

Διογκωμένη αποτίμηση εταιρείας

Χρηματοοικονομική απάτη διαπράττεται επίσης από τους διευθυντές μιας εταιρείας με σκοπό την αύξηση της αξίας της εταιρείας. Το κίνητρο είναι να προβληθεί η εταιρεία με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε να παρακινηθούν οι επενδυτές να επανεξετάσουν και να επενδύσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Διάκριση μεταξύ Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

4.1 Η έννοια του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου

Η λέξη έλεγχος χρησιμοποιείται σε διάφορες εργασίες και η ποικιλία των ελεγκτικών εργασιών από διαφορετικά είδη ελεγκτών προκαλεί προβλήματα στον ορισμό του (Smieliauskas & Bewley, 2016). Στον κόσμο των επιχειρήσεων αποτελεί ένα ξεχωριστό θεσμό, που πραγματεύεται κανόνες, νομοθεσίες και πρότυπα για τη διενέργεια των ελέγχων ανεξάρτητα αν οι έλεγχοι πραγματοποιούνται από εξωτερικούς ελεγκτές ή από εσωτερικούς ελεγκτές (Βασιλείου et al., 2017).

Ενώ οι λειτουργίες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου είναι συμπληρωματικές και μπορεί να χρειαστεί να συνεργαστούν στενά, οι σκοποί και οι τομείς εστίασής τους διαφέρουν. Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) επισημαίνει ότι οι δύο λειτουργίες δεν ανταγωνίζονται ούτε συγκρούονται, αλλά αντίθετα και οι δύο συμβάλλουν στην αποτελεσματική διακυβέρνηση. Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν μια ολιστική άποψη για τα συστήματα διακυβέρνησης, κινδύνου και ελέγχου του οργανισμού τους, ενώ οι εξωτερικοί ελεγκτές είτε ενδιαφέρονται για την ακρίβεια των επιχειρηματικών λογαριασμών και την οικονομική κατάσταση του οργανισμού είτε για τη συμμόρφωση του οργανισμού με νόμους και κανονισμούς (Quantivate, 2019).

Ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται από ορκωτούς ελεγκτές οι οποίοι δε διατηρούν σχέση εξαρτημένης εργασίας με την επιχείρηση, την οποία καλούνται να ελέγξουν έπειτα από πρόσκληση των μετόχων. Οι εξωτερικοί ελεγκτές καλούνται να εκφέρουν άποψη σχετικά με την ακριβοδίκαιη εικόνα των οικονομικών καταστάσεων που έχουν συνταχθεί από τη διοίκηση της επιχείρησης (Βασιλείου et al., 2017).

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια διαδικασία που συστήνεται από τη διοίκηση της επιχείρησης και πραγματοποιείται από ειδικά εκπαιδευμένα στελέχη που διατηρούν σχέση εξαρτημένης εργασίας με την επιχείρηση, τους εσωτερικούς ελεγκτές. Ο χαρακτήρας του εσωτερικού ελέγχου είναι προληπτικός και αποβλέπει κυρίως στην αποτροπή εκούσιων και ακούσιων σφαλμάτων. Υπό αυτή την έννοια οι εσωτερικοί ελεγκτές συνεισφέρουν στην ενίσχυση της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να υπάρχουν επαρκή συστήματα ελέγχου, αποτελεσματικές διαδικασίες και περιορισμός της έκθεσης της επιχείρησης σε κινδύνους (Βασιλείου et al., 2017).

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελέγχων ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως «μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, η οποία προσθέτει αξία και βελτιώνει τις εταιρικές δραστηριότητες και λειτουργίες. Υποστηρίζει τον οργανισμό στην επίτευξη των στόχων του, χρησιμοποιώντας συστηματική και πειθαρχημένη προσέγγιση, με σκοπό την αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης των κινδύνων, των δικλίδων και των διαδικασιών διακυβέρνησης.» (Βασιλείου et al., 2017, p.34).

Τα τελευταία έτη οι ευθύνες των ελεγκτών για τον εντοπισμό απάτης έχουν αυξηθεί σημαντικά. Οι ελεγκτές των οικονομικών καταστάσεων είναι πλέον υπεύθυνοι για τον εντοπισμό ουσιώδους απάτης όσον αφορά τις οικονομικές αναφορές. Ορισμένες εταιρείες αρχίζουν να εξετάζουν τους πελάτες προτού καν υποψιαστούν οποιαδήποτε παράβαση. Ο έλεγχος γίνεται από ειδικούς ελεγκτές που μπορεί να κάνουν ευαίσθητες συνεντεύξεις ή να ελέγχουν ασυνήθιστες συναλλαγές και ύποπτες περιστάσεις. Ο έλεγχος απάτης και η εγκληματολογική λογιστική είναι τεράστιοι τομείς ανάπτυξης για τις δημόσιες λογιστικές εταιρείες. Ο έλεγχος απάτης έγκειται σε μια προληπτική προσέγγιση για τον εντοπισμό οικονομικών απατών χρησιμοποιώντας λογιστικά αρχεία και πληροφορίες, αναλυτικές σχέσεις και συνειδητοποίηση της διάπραξης απάτης και των προσπαθειών απόκρυψης. Ο κύριος λόγος για την ταχεία ανάπτυξη αυτών των δύο ειδών ελέγχου είναι ότι το έγκλημα του λευκού γιακά είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς εγκληματικότητας και η αστυνομία και οι ρυθμιστικές αρχές χρειάζονται την τεχνογνωσία των ελεγκτών για τη διεξαγωγή αυτών των ερευνών. Υπάρχουν όμως και άλλοι παράγοντες, και αυτοί σχετίζονται με την ευρύτερη κατηγορία της εγκληματολογικής λογιστικής. Η εγκληματολογική λογιστική περιλαμβάνει έλεγχο απάτης και χρησιμοποιεί λογιστικές ή/και ελεγκτικές δεξιότητες σε έρευνες που αφορούν νομικά ζητήματα. Τα νομικά ζητήματα μπορεί να είναι ποινικά (π.χ. απάτη) ή αστικά (π.χ. εμπορικές διαφορές) (Smieliauskas & Bewley, 2016).

4.2 Έργο και ευθύνες

4.2.1 Εξωτερικός έλεγχος: Κώδικας Δεοντολογίας – Νόμος 4449/2017

Το 2008 με την ψήφιση του Νόμου 3693/2008¹ εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με τις σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων

¹ Νόμος 3693/2008, (ΦΕΚ Α΄ 174/25-8-2008), Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των

και ενοποιημένων λογαριασμών. Ο συγκεκριμένος Νόμος στην ουσία εισήγαγε την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας του Συμβουλίου Διεθνών Προτύπων Δεοντολογίας για Λογιστές (IESBA) στους Ορκωτούς Λογιστές. Οι διατάξεις του Νόμου 3693/2008 τροποποιήθηκαν από τις διατάξεις του Νόμου 4449/2017² (IFAC, 2022). Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές της IFAC (ΦΕΚ Β΄ 3916/7-11-2017³), αποτελεί την ελληνική μετάφραση του Κώδικα Δεοντολογίας των Επαγγελματιών Λογιστών από το Εγχειρίδιο του Κώδικα Δεοντολογίας για Επαγγελματίες Λογιστές, έκδοση 2015 από το IESBA.

Το λογιστικό επάγγελμα συνεπάγεται την αποδοχή της ευθύνης ότι οι επαγγελματίες λογιστές ενεργούν υπέρ του δημοσίου συμφέροντος και όχι αποκλειστικά για την ικανοποίηση των αναγκών ενός πελάτη ή εργοδότη. Οι αρχές επαγγελματικής δεοντολογίας παρέχουν το πλαίσιο το οποίο θα πρέπει να εφαρμόζεται στο ακέραιο, ώστε:

- να εντοπίζονται απειλές κατά της συμμόρφωσης
- να αξιολογείται η σπουδαιότητα των εντοπιζόμενων απειλών
- να εφαρμόζονται, όπου κρίνεται απαραίτητο, μέτρα προστασίας, ώστε οι απειλές είτε να εξαλείφονται είτε να περιορίζονται σε αποδεκτά επίπεδα.

Μια απειλή θεωρείται ότι είναι σε αποδεκτό επίπεδο όταν ένα λογικό και πληροφορημένο τρίτο μέρος, σταθμίζοντας όλα τα διαθέσιμα στον επαγγελματία λογιστή τη δεδομένη στιγμή, πιθανά θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η συμμόρφωση με τις θεμελιώδεις αρχές δεν διακυβεύεται.

Με την ανάθεση του υποχρεωτικού από τον νόμο ελέγχου, ο επαγγελματίας λογιστής καλείται να παρέχει εύλογη διασφάλιση για το αν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις από κάθε ουσιώδη άποψη έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς. Έτσι κατά τη διενέργεια των ελέγχων ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να διατηρεί επαγγελματικό σκεπτικισμό, συνυπολογίζοντας την πιθανότητα ύπαρξης ουσιώδους ανακρίβειας και λαμβάνοντας υπόψη ενδείξεις ύπαρξης παρατυπιών, απάτης ή σφάλματος. Η έννοια του επαγγελματικού σκεπτικισμού αναφέρεται στη διάθεση αμφισβήτησης και επαγρύπνησης σε συνθήκες που ενδεχομένως παρουσιάζουν σημάδια πιθανής ανακρίβειας,

Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις, ανακτήθηκε από: <https://www.taxheaven.gr/law/3693/2008>

² Νόμος 4449/2017, (ΦΕΚ Α΄ 7/24-1-2017), Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις, ανακτήθηκε από: <https://www.taxheaven.gr/law/4449/2017>

³ Απόφαση Αρ. 2210, (ΦΕΚ Β΄ 3916/7-11-2017), Έγκριση Κανονιστικής Πράξης του ν. 4449/2017 περί του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Επαγγελματίες Λογιστές της IFAC, ανακτήθηκε από: <http://elte.org.gr/2020/12/13/kodikas-deontologias-ifac/>

λόγω απάτης ή σφάλματος καθώς στην κριτική αξιολόγηση των αποδεικτικών εγγράφων του ελέγχου. Επαγγελματικός σκεπτικισμός θα πρέπει να επιδεικνύεται σε εκτιμήσεις της διοίκησης σχετικά με τις εύλογες αξίες, τις προβλέψεις, την απομείωση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και τις ταμειακές ροές και μπορούν να υπονομεύσουν την ικανότητα της επιχείρησης να συνεχίσει τις δραστηριότητές της. Παρόλα αυτά στον υποχρεωτικό έλεγχο δεν περιλαμβάνεται η διασφάλιση ότι η διοίκηση της επιχείρησης χειρίζεται αποδοτικά ή αποτελεσματικά τις υποθέσεις της επιχείρησης, ούτε τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης. Η επαγγελματική γνώμη που διατυπώνουν οι εξωτερικοί ελεγκτές στις εκθέσεις ελέγχου θα πρέπει να γίνεται με σαφήνεια και ανάλογα με τον αν οι ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρέχουν πιστή και πραγματική εικόνα και αν συνάδουν με τις κανονιστικές απαιτήσεις και θα πρέπει να εκφράζεται το είδος γνώμης (χωρίς επιφύλαξη, με επιφύλαξη ή αρνητική γνώμη).

Σύμφωνα με την ανακοίνωση 01/2019 της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), τα πρόσωπα που διενεργούν τον ετήσιο υποχρεωτικό έλεγχο μιας οικονομικής οντότητας δημοσίου συμφέροντος, αν κατά την άσκηση του έργου τους λάβουν γνώση για τα παρακάτω θα πρέπει να το αναφέρουν άμεσα στις αρμόδιες αρχές⁴:

- αν διαπιστωθεί ουσιαστική παραβίαση των νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων που σχετίζονται με τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας λειτουργίας ή αφορούν τη συνέχιση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης,
- αν διαπιστώσουν κάποια ουσιαστική απειλή ή αμφιβολία σχετικά με τη συνεχή λειτουργία της επιχείρησης,
- αν αρνηθούν να εκδώσουν γνώμη επί του ελέγχου σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις ή εκδώσουν αρνητική γνώμη ή γνώμη με επιφύλαξη.

4.2.2 Εσωτερικός έλεγχος

Ο εσωτερικός έλεγχος επιδιώκει τη διαρκή ενίσχυση της επιχείρησης και την εξασφάλιση του εταιρικού συμφέροντος. Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να παρέχει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες προς τη διοίκηση, σχετικά με την αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, τις δραστηριότητες της επιχείρησης, την υποστήριξη των στελεχών για

⁴ Ανακοίνωση 01/2019 (5/2/2019), Αναφορά στις αρχές εποπτείας οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος, Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων

αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων τους και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Αναλυτικότερα ο εσωτερικός έλεγχος σε μια επιχείρηση παρέχει (Βασιλείου et al., 2017):

- Συμβουλευτικές υπηρεσίες για την αποτελεσματική αξιολόγηση και αποτίμηση των κινδύνων και τη διαχείρισή τους από τη Διοίκηση. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού πραγματοποιείται συνεχής και συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.
- Διαβεβαιώσεις για την ύπαρξη διαδικασιών, τον βαθμό επάρκειας και της καταλληλότητας των δικλίδων ασφαλείας.
- Πληροφόρηση και προτάσεις για τη διαχείριση ενδεχόμενων κινδύνων.

Ο εσωτερικός έλεγχος δεν είναι απόλυτα αυτόνομος σε μια επιχείρηση. Η δικαιοδοσία των εσωτερικών ελεγκτών εξαρτάται από την ικανότητά τους αλλά και από την ίδια τη διοίκηση της επιχείρησης. Ο βαθμός ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας των εσωτερικών ελεγκτών σε μεγάλο βαθμό καθορίζονται από την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την κουλτούρα της διοίκησης όσον αφορά τη διαχείριση των κινδύνων (Βασιλείου et al., 2017).

4.2.3 Σύγκριση καθηκόντων εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Η έννοια του εσωτερικού ελέγχου είναι ευρύτερη από αυτή του εξωτερικού, καθώς ο δεύτερος περιορίζεται στην εξέταση και την πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, ενώ ο εσωτερικός επισκοπεί και αξιολογεί όλο των σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Παρόλα αυτά τα τελευταία έτη το έργο του εξωτερικού ελέγχου έχει επιφορτιστεί και με την επισκόπηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, υπό την έννοια ότι επισκοπούνται οι δικλίδες ασφαλείας και πιστοποιείται η επάρκειά τους. Οι βασικές διαφορές μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου όσον αφορά τις διαδικασίες σχετίζονται με (Καββαθάς, 2018):

- το αντικείμενο του ελέγχου
- το υποκείμενο του ελέγχου
- τις διαδικασίες, τις τεχνικές που εφαρμόζονται για την υλοποίηση του ελέγχου.

Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου σε μια επιχείρηση έχει κυρίως προληπτικό χαρακτήρα ενώ του εξωτερικού ελέγχου είναι κατασταλτικός. Ένα πεδίο του οποίου έχει συζητηθεί εκτενώς σχετικά με τον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο είναι η ανεξαρτησία, κατά την εκτέλεση

του έργου τους. Οι εξωτερικοί ελεγκτές ενώ δεν έχουν σχέση εξαρτημένης εργασίας με την ελεγχόμενη επιχείρηση, κατά το παρελθόν έχουν κατηγορηθεί για πελατειακές σχέσεις και μειωμένη ανεξαρτησία. Επίσης για πλημμελή άσκηση των καθηκόντων τους έχουν κατηγορηθεί και οι εσωτερικοί ελεγκτές λόγω της υπαλληλικής σχέσης που υπάρχει με την επιχείρηση (Καββαθάς, 2018).

4.3 Ο ρόλος της ΕΛΤΕ

Η ΕΛΤΕ (Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και αποτελεί την εθνική αρχή για την εποπτεία του λογιστικού και ελεγκτικού επαγγέλματος. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της είναι η θέσπιση και η εποπτεία της αποτελεσματικής και ορθής εφαρμογής των λογιστικών και ελεγκτικών προτύπων. Η διοίκηση της ΕΛΤΕ ασκείται από το Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από επτά μέλη και ο διορισμός του Προέδρου γίνεται βάσει της διαδικασίας που προβλέπεται από το άρθρο 49^Α του Κανονισμού της Βουλής (ΕΛΤΕ, 2022).

Για την εποπτεία της αγοράς η ΕΛΤΕ απαρτίζεται από δύο εποπτικά συμβούλια. Το Συμβούλιο Ποιοτικών Ελέγχων είναι αρμόδιο για την εποπτεία των Ελεγκτικών Προτύπων και τον έλεγχο συμμόρφωσης των ελεγκτικών εταιρειών και ορκωτών ελεγκτών λογιστών με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και τον Κώδικα Δεοντολογίας. Το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης είναι αρμόδιο για την εισήγηση Λογιστικών Προτύπων προς θέσπιση και για την απάντηση λογιστικών ερωτημάτων που θέτονται από τους πολίτες (ΕΛΤΕ, 2022).

4.4 Βιβλιογραφική ανασκόπηση ο ρόλος του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση της εταιρικής απάτης

Η απάτη είναι και πάντα ήταν ένας υπαρκτός και σημαντικός επιχειρηματικός κίνδυνος. Το χάσμα των προσδοκιών απαιτεί προσπάθεια από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη για την πρόληψη της απάτης. Οι μέτοχοι θα πρέπει να γνωρίζουν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν είναι ικανοί ούτε υπεύθυνοι για την αποκάλυψη όλων των ειδών απάτης σε μια επιχείρηση, ειδικά αν ληφθεί υπόψη ότι από τη φύση της η απάτη είναι μια συμπαιγνία και η ουσία της είναι η απόκρυψη. Ένα ανέντιμο μέλος της διοίκησης έχει την ικανότητα να παρακάμπτει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και αυτό μπορεί να είναι δύσκολο να εντοπιστεί κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Για αυτό η διοίκηση θα πρέπει να λογοδοτεί για τη

διατήρηση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου και τη συμμόρφωση με τις κανονιστικές διατάξεις. Από την άλλη μεριά το έργο των εξωτερικών ελεγκτών θα πρέπει να εποπτεύεται ώστε να διασφαλιστεί ότι χρησιμοποιούνται οι απαραίτητες τεχνικές για τον εντοπισμό της απάτης. Οι κόκκινες σημαίες που υποδεικνύουν πιθανή απάτη πρέπει να διερευνώνται και να τεκμηριώνονται και οι ελεγκτικές εταιρείες θα πρέπει να εκπαιδεύουν κατάλληλα το προσωπικό τους σχετικά με τον εντοπισμό απάτης (O'Reilly-Allen & Zikmund, 2009).

Η πρόληψη και ο εντοπισμός της εταιρικής απάτης είναι κατά κύριο λόγο ευθύνη της διοίκησής της και των αρμόδιων της άσκησης της εταιρικής διακυβέρνησης. Παρόλα αυτά ο ρόλος των ελεγκτών είναι επίσης σημαντικός. Οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για την παροχή εύλογης διασφάλισης στους μετόχους ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες είτε προέρχονται από απάτη είτε από λάθος (Delarue, 2020). Επομένως, ο ρόλος του ελεγκτή δεν είναι να ανιχνεύει απάτη, αλλά να σχεδιάζει έναν έλεγχο έτσι ώστε να υπάρχει εύλογη προσδοκία ανακάλυψης (Salem, 2012). Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις από την κοινή γνώμη τεκμαίρεται ότι αναμένεται από τους εξωτερικούς ελεγκτές να διαδραματίσουν ρόλο που εκτείνεται πέρα από την παροχή αυτής της εύλογης διασφάλισης. Παράλληλα οι επιχειρήσεις θα πρέπει να διαθέτουν ένα σύστημα ισχυρών εσωτερικών ελέγχων για τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση και τον κίνδυνο της απάτης (Delarue, 2020).

Στη βιβλιογραφική έρευνα του Salem (2012) επισημαίνεται ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης της απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι ένα ισχυρό σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου αυξάνει το επίπεδο ευαισθητοποίησης σε μια επιχείρηση και δημιουργεί ένα πλαίσιο για την αποτροπή της απάτης. Επίσης από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι λογιστές συνειδητοποιούν και αναγνωρίζουν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές συχνά δεν είναι σε θέση να ανιχνεύσουν την απάτη, καθώς η παρουσία τους στην επιχείρηση δεν είναι συνεχής, προϋπόθεση που απαιτείται για τη θέσπιση και εφαρμογή προγραμμάτων πρόσληψης και αποτροπής της απάτης. Παρόλα αυτά το έργο τους θα πρέπει να διενεργείται με απόλυτη επιμέλεια και αμεροληψία ώστε να μην υπάρχουν παραλείψεις και λάθη, ενώ παράλληλα θα πρέπει να δρουν συμβουλευτικά και υποστηρικτικά για τη δημιουργία καλύτερων συστημάτων εσωτερικού ελέγχου (Salem, 2012). Άλλοι λόγοι που ευθύνονται για την αδυναμία των εξωτερικών ελεγκτών να ανιχνεύσουν την εταιρική απάτη είναι η υπερβολική εξάρτηση από τις ελεγχόμενες εταιρείες / πελάτες, ενδεχομένως προσωπικές σχέσεις με πελάτες, η αποτυχία διατήρησης κατάλληλου επιπέδου

επαγγελματικού σκεπτικισμού, η έλλειψη εμπειρίας καθώς και η αδυναμία αναγνώρισης ότι μια παρατηρούμενη κατάσταση μπορεί να υποδηλώνει ουσιαστική απάτη (O'Reilly-Allen & Zikmund, 2009).

Ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα στον έλεγχο είναι ο προσδιορισμός των καθηκόντων των εξωτερικών ελεγκτών σχετικά με την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αναφορά απάτης αλλά και άλλων παράνομων πράξεων και λαθών. Οι Stirbu et al. (2009) διερεύνησαν μεταξύ ορκωτών ελεγκτών, διευθυντών εταιρειών και τραπεζικών στελεχών στο τμήμα πιστώσεων το βαθμό ευθύνης των εξωτερικών ελεγκτών για τον εντοπισμό της απάτης και τις σχετικές διαδικασίες ελέγχου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ένα χάσμα μεταξύ της αντίληψης των ορκωτών ελεγκτών και των διευθυντών και των τραπεζιτών, σχετικά με τα καθήκοντα των εξωτερικών ελεγκτών. Πιο συγκεκριμένα οι περισσότεροι διευθυντές και τραπεζίτες θεωρούν ότι οι ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης και των λαθών, παρά το γεγονός ότι από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου ορίζεται ξεκάθαρα ότι η ευθύνη για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης ανήκει στη διοίκηση. Σε μικρότερο βαθμό όλοι οι ερωτηθέντες θεώρησαν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές φέρουν ευθύνη για τη σταθερότητα του εσωτερικού ελέγχου, ενώ ισχυρή ήταν η πεποίθηση ότι οι χρήστες αναμένουν από τους εξωτερικούς ελεγκτές να αναφέρουν όλες τις παραλείψεις και τα σφάλματα. Συμπερασματικά από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι ερωτηθέντες έχουν περισσότερες απαιτήσεις για το ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών στην πρόληψη και αποκάλυψη της απάτης από τις ευθύνες που απορρέουν από την νομοθεσία. Αυτό μπορεί να είναι το αποτέλεσμα ελλιπούς γνώσης των νομοθετικών απαιτήσεων ή της ανάγκης για πιο ενεργό ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών (Stirbu et al., 2009).

Στην έρευνα, με ερωτηματολόγιο των Jizi et al. (2017) ειδικά σε εξωτερικούς ελεγκτές, διερευνήθηκε η αντίληψή τους για την ευθύνη που θεωρούν ότι φέρουν σε σχέση με τις εταιρικές απάτες, αλλά και τυχόν αποκλίσεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ έμπειρων και εκπαιδευόμενων (με προϋπηρεσία τριών ετών στο επάγγελμα) ελεγκτών και μεταξύ ανδρών και γυναικών. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές αναγνωρίζουν τον ενεργό ρόλο τους για την αποκάλυψη απάτης στις οικονομικές καταστάσεις αλλά θεωρούν ότι την ευθύνη για τη δημοσίευση ορθών οικονομικών καταστάσεων και την αποτροπή απάτης φέρει η διοίκηση. Παρόλα αυτά μεταξύ άλλων θεωρούν ότι θα πρέπει να αποκαλύπτουν όλες τις ελλείψεις ή απάτες που διαπιστώνουν, να ασκούν όλες τις διαδικασίες του ελέγχου με κριτική σκέψη, να αξιολογούν τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου και να αξιολογούν τα χαρακτηριστικά της διοίκησης που μπορεί να οδηγήσουν σε απάτες. Από την έρευνα

διαπιστώθηκε ότι οι ελεγκτές δε θεωρούν ότι είναι υπεύθυνοι για τον εντοπισμό ή την πρόληψη της απάτης αλλά ούτε και για την αναζήτηση παράνομων πράξεων. Όμως μεταξύ έμπειρων και εκπαιδευόμενων ελεγκτών διαπιστώθηκε μια απόκλιση στις απόψεις τους στα δύο αυτά πεδία. Οι έμπειροι ελεγκτές ήταν κάθιστα αρνητικοί για το αν φέρουν ευθύνη, ενώ οι εκπαιδευόμενοι θεωρούν ότι πρέπει να αναζητούν ενεργά παράνομες πράξεις. Ενδεχομένως η απόκλιση αυτή στην αντίληψη των ελεγκτών μπορεί να οφείλεται στο βαθμό κατανόησης των ελεγκτικών προτύπων και οι κατώτεροι ελεγκτές μπορεί να μην είναι τόσο εξοικειωμένοι με αυτά. Τέλος μεταξύ ανδρών και γυναικών ελεγκτών διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες που ασκούν το επάγγελμα φαίνεται ότι αντιλαμβάνονται και κατανοούν τις διαδικασίες απάτης περισσότερο, είναι περισσότερο συντηρητικές και πιο θετικές στο να αναφέρουν παράνομες πράξεις στις ρυθμιστικές αρχές. Αντίθετα οι άνδρες ελεγκτές επιθυμούν να αναφέρουν όλες τις ελλείψεις, ανεξάρτητα από τη σοβαρότητά τους (Jizi et al., 2017).

Η Halbouni (2015) διερεύνησε (μέσω ερωτηματολογίου) τις αντιλήψεις των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών όσον αφορά την ευθύνη τους σχετικά με την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αναφορά της απάτης. Αρχικά από τη συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων διαπιστώθηκε ότι η απάτη είναι ένα καίριο ζήτημα για τις εταιρείες και ότι ο εντοπισμός κάποιας απάτης στη λειτουργία της επιχείρησης έχει αρνητική επίδραση στους χρήστες των λογιστικών πληροφοριών. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων έδειξαν ότι τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι εξωτερικοί ελεγκτές αντιλαμβάνονται θετικά τους ρόλους τους σχετικά με την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αναφορά της απάτης. Ωστόσο, οι εσωτερικοί ελεγκτές ανησυχούν περισσότερο για τις ευθύνες τους σχετικά με την αναφορά των πορισμάτων τους στις εκθέσεις τους σε σχέση με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές ήταν κυρίως υπεύθυνοι για τον εντοπισμό δόλιων δραστηριοτήτων, ενδεχομένως γιατί οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρείται ότι είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για να ανιχνεύουν και να αποτρέπουν την απάτη των εργαζομένων (Halbouni, 2015).

Επίσης τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι πιο κοινές διαδικασίες για την ανίχνευση απάτης είναι η διερεύνηση των συστημάτων ελέγχων της εταιρείας για την πρόληψη ή τον εντοπισμό κλοπής περιουσιακών στοιχείων, η διασφάλιση ότι η διοίκηση διαβιβάζει τα ευρήματά της στην επιτροπή ελέγχου του διοικητικού συμβουλίου και η διερεύνηση ότι η διοίκηση αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τον κίνδυνο απάτης. Η έλλειψη αποτελεσματικών εσωτερικών ελέγχων μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες για τα ανώτερα στελέχη να παρακάμψουν τους υπάρχοντες ελέγχους και οι εσωτερικές επιθεωρήσεις των οργανωτικών συστημάτων μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση του κινδύνου απάτης της

εταιρείας και των υπάρχοντων συστημάτων ελέγχου. Τέλος από τη συγκεκριμένη έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών της διοίκησης, τη διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ των εργαζόμενων και προσπαθούν σε μεγαλύτερο βαθμό να προσδιορίσουν αν οι αποκλίσεις στη χρηματοοικονομική αναφορά είναι σκόπιμες ή ακούσιες (Halbouni, 2015).

Με το ίδιο ζητούμενο αλλά με ένα διαφορετικό τρόπο προσέγγισης οι DeZoort and Harrison (2016) διεξήγαγαν έρευνα μεταξύ ελεγκτών (εσωτερικών και εξωτερικών) για την αντίληψή τους σχετικά με την ευθύνη τους για την ανίχνευση απάτης. Οι ερευνητές για να διαμορφώσουν καλύτερη άποψη σχετικά με την αντίληψη για την ευθύνη και τις διαδικασίες ανίχνευσης χρησιμοποίησαν τη μέθοδο του καταιγισμού ιδεών (brainstorming) ενώ χώρισαν το δείγμα τυχαία σε ανώνυμους ερωτηθέντες και ερωτηθέντες που έλαβαν τα στοιχεία τους (ονοματεπώνυμο και ηλεκτρονική διεύθυνση). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές θεωρούν ότι έχουν μεγαλύτερη ευθύνη για τον εντοπισμό απάτης στις οικονομικές καταστάσεις ενώ η αντίληψη των εσωτερικών ελεγκτών για την ευθύνη τους για τον εντοπισμό όλων των ειδών απάτης είναι παρεμφερής. Οι εσωτερικοί ελεγκτές εφαρμόζουν περισσότερες διαδικασίες για την ανίχνευση περιπτώσεων κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων και διαφθοράς από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι υπόλογοι ελεγκτές αντιλήφθηκαν σημαντικά μεγαλύτερη ευθύνη για τον εντοπισμό της απάτης από τους ανώνυμους ελεγκτές και εφαρμόζουν πολύ περισσότερες διαδικασίες ανίχνευσης της απάτης (DeZoort & Harrison, 2016).

Η Mui (2018) με συνεντεύξεις με δομημένο ερωτηματολόγιο σε ελεγκτές και ερευνητές απάτης διερεύνησε τις δυνατότητες ανίχνευσης της απάτης από τους ελεγκτές. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα η εμπειρογνωμοσύνη του ελεγκτή στον εντοπισμό της απάτης καθορίζεται από την επιτυχία του ελεγκτή στον εντοπισμό της απάτης και αντικατοπτρίζεται από την ικανότητα εντοπισμού πιθανών παρατυπιών στα δεδομένα που θα οδηγήσει σε περαιτέρω διερεύνηση για να προσδιοριστεί αν τελικά έχει πραγματοποιηθεί απάτη. Τα αποτελέσματα της συνέντευξης επιβεβαίωσαν ότι η γνώση, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, οι επικοινωνιακές δεξιότητες και οι οργανωτικοί παράγοντες (δηλαδή, το περιβάλλον όπου ο ελεγκτής διεξάγει το ελεγκτικό έργο), σχετίζονται με την τεχνογνωσία του ελεγκτή στο έργο ανίχνευσης απάτης. Η καθοδήγηση, οι δεξιότητες ανάλυσης δεδομένων, οι τεχνικές δεξιότητες και η ικανότητα εργασίας σε μια ομάδα προσδιορίστηκαν ως πρόσθετοι καθοριστικοί παράγοντες εμπειρογνωμοσύνης που σχετίζονται με την εργασία εντοπισμού απάτης (Mui, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Λογιστικές Απάτες: Μελέτες Περίπτωσης

5.1 Το σκάνδαλο της Enron

5.1.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Το σκάνδαλο της Enron, που αποκαλύφθηκε τον Οκτώβριο του 2001, οδήγησε τελικά στη χρεοκοπία της Enron Corporation, μιας αμερικανικής εταιρείας στον τομέα της ενέργειας με έδρα το Χιούστον του Τέξας και στη διάλυση της Arthur Andersen, μιας από τις πέντε μεγαλύτερες εταιρείες ελέγχου και λογιστικής στον κόσμο. Εκτός από τη μεγαλύτερη χρεοκοπία στην αμερικανική ιστορία εκείνη την εποχή, η Enron είναι αναμφίβολα η μεγαλύτερη αποτυχία ελέγχου (Li, 2010). Η κατάρρευση της Enron, σε συνδυασμό με άλλα σκάνδαλα της εποχής στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, ήταν καταλυτική, εγείροντας σοβαρές ανησυχίες για την ποιότητα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, της εταιρικής συμπεριφοράς και των ελεγκτικών πρακτικών και εποπτείας (Hayes et al., 2005).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 η Enron θεωρούταν σχεδόν παγκοσμίως ως μια από τις πιο καινοτόμες εταιρείες των ΗΠΑ στον τομέα της ενέργειας. Η εταιρεία κατασκεύαζε σταθμούς παραγωγής ενέργειας, λειτουργούσε γραμμές φυσικού αερίου, αλλά κυρίως έγινε γνωστή για τις μοναδικές εμπορικές της δραστηριότητες. Εκτός από την αγορά και την πώληση συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, δημιούργησε ολόκληρες νέες αγορές με καινοτόμα «εμπορεύματα» (Li, 2010). Η Enron δημιούργησε εκατοντάδες SPE (εταιρείες ειδικού σκοπού) εκτρέποντας τεράστια ποσά από τις υποχρεώσεις της σε επιχειρήσεις εκτός του ισολογισμού (Knapp, 2011).

Η Enron ιδρύθηκε το 1985 και τα έσοδά της από 9 δις δολάρια αυξήθηκαν σε πάνω από 100 δις δολάρια μεταξύ 1995 και 2000. Στα τέλη του 2001 αποκαλύφθηκε ότι η αναφερόμενη οικονομική κατάσταση της εταιρείας ήταν σχεδιασμένη βασισμένη σε λογιστική απάτη. Η τιμή της μετοχής της Enron το 2000 είχε φθάσει πάνω από \$90 και στα τέλη του 2001 ήταν \$1, προκαλώντας ζημιές στους μετόχους σχεδόν 11 δις δολάρια. Η Enron πτώχευσε στις 2 Δεκεμβρίου του 2001 και έπειτα από την αναθεώρηση της οικονομικής της κατάστασης διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν ζημιές 586 εκ. δολαρίων (Li, 2010).

5.1.2 Τεχνικές παραποίησης

Η Enron χρησιμοποίησε τα έσοδα και όχι τα κέρδη, ως πρωταρχικό στόχο και ως μέτρο απόδοσης και επιτυχίας. Η χρήση στρεβλωμένων και υπερδιογκωμένων εσόδων στόχευε στη δημιουργία της εντύπωσης καινοτομίας, υψηλής ανάπτυξης και θεαματικής επιχειρηματικής απόδοσης. Ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Enron, Jeff Skilling, διόγκωσε τα έσοδα με στόχο τη δημιουργία της εικόνας της κορυφαίας εταιρείας στον κόσμο. Η αύξηση των εσόδων είχε μια μέση ετήσια αύξηση άνω του 65%, πρωτοφανής για τους αργούς ρυθμούς ανάπτυξης στους κλάδους ενέργειας και υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, και με αυτήν την ανάπτυξη, η Enron κατάφερε να κοροϊδέψει τους καλύτερους και λαμπρότερους από τους αναλυτές της Wall Street, τα μέσα ενημέρωσης, τους εργαζόμενους και αμέτρητους επενδυτές. Όταν η Enron κατέρρευσε, χαρακτηρίστηκε ως η «μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία», με βάση το απατηλό μέγεθος των εσόδων της (Dharan & Bufkins, 2008).

Η Enron για την ενίσχυση των εσόδων χρησιμοποίησε τον κανόνα «mark-to-market» (MTM) αλλά και άλλες επιχειρηματικές στρατηγικές για να δημιουργήσει την ψευδαίσθηση της μεγάλης εταιρείας (Dharan & Bufkins, 2008). Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο όταν υπογράφονταν ένα μακροπρόθεσμο συμβόλαιο πώλησης που θεωρητικά η πώληση θα γινόταν στο μέλλον, αναφερόταν στις τρέχουσες οικονομικές καταστάσεις. Για τη διατήρηση της κερδοφορίας της εταιρείας, δηλώνονταν προβλέψεις για υψηλές ταμειακές ροές και με τη χρήση χαμηλών προεξοφλητικών επιτοκίων για τις μακροπρόθεσμες συμβάσεις, η διαφορά μεταξύ της υπολογιζόμενης καθαρής παρούσας αξίας και της αρχικά καταβληθείσας αξίας δηλώνονταν ως κέρδος. Στην πραγματικότητα η καθαρή παρούσα αξία που αναφερόταν στις οικονομικές καταστάσεις ήταν πολύ πιθανό να μην αποκτιόταν μέχρι την λήξη των μακροπρόθεσμων συμβολαίων. Σε κάθε περίπτωση η προβολή του μακροπρόθεσμου εισοδήματος ήταν υπερβολικά αισιόδοξη και διογκωμένη (Li, 2010). Ξεκινώντας ήδη από το 1992, η Enron άρχισε να εφαρμόζει την τεχνική MTM στα χρηματοοικονομικά συμβολαία της, αξιοποιώντας το γεγονός ότι αυτή η προσέγγιση στην αναφορά εσόδων, όπως εφαρμόζεται στις ενεργειακές συναλλαγές και στα ενεργειακά συμβόλαια, οδηγεί σε μεγάλη στρέβλωση στην αναφορά εσόδων (Dharan & Bufkins, 2008).

Εκτός από τη χρήση της μεθοδολογίας MTM για τα ενεργειακά της συμβόλαια, η Enron υιοθέτησε επίσης το μοντέλο του «εμπόρου» για την αναφορά εσόδων για τις εμπορικές της δραστηριότητες, ειδικά τον αυξανόμενο όγκο συναλλαγών που λάμβανε χώρα στην αποκλειστική πλατφόρμα συναλλαγών Enron Online. Σύμφωνα με το μοντέλο του εμπόρου, ο

έμπορος αγοράζει προϊόντα από κατασκευαστές, κατέχει τα αγαθά και αναλαμβάνει τον κίνδυνο της πώλησης των αγαθών καθώς και τον κίνδυνο συλλογής από τον τελικό χρήστη. Λόγω των κινδύνων που αναλαμβάνει, ο έμπορος επιτρέπεται να αναφέρει ολόκληρη την τιμή πώλησης των προϊόντων ως έσοδα και το κόστος αγορών ως "κόστος πωληθέντων αγαθών". Αντίθετα, «πράκτορας» είναι κάποιος που παρέχει μια υπηρεσία στον πελάτη (όπως για παράδειγμα διευκολύνει την αγορά αεροπορικού εισιτηρίου), αλλά δεν αναλαμβάνει πραγματικά τους κινδύνους κατοχής και είσπραξης. Σύμφωνα με το μοντέλο του πράκτορα, ο πάροχος υπηρεσιών επιτρέπεται να αναφέρει ως έσοδα την προμήθεια συναλλαγών, την αμοιβή μεσιτείας κ.λπ., αλλά όχι ολόκληρη την αξία της συναλλαγής. Η Enron χρησιμοποίησε το μοντέλο εμπόρου για τις ενεργειακές της συναλλαγές ανεξάρτητα αν ήταν απλώς ένας αντιπρόσωπος, θεωρώντας ότι σχεδόν σε όλες τις συναλλαγές ήταν ο νόμιμος «αντισυμβαλλόμενος» που λάμβανε χώρα στο Enron Online (Dharan & Bufkins, 2008).

Το συνδυασμένο αποτέλεσμα της χρήσης της μεθοδολογίας MTM και του μοντέλου του εμπόρου για την αναφορά εσόδων ήταν ότι τα έσοδα και το κόστος πωληθέντων αγαθών της Enron, που αναφέρονταν στην κατάσταση αποτελεσμάτων, αυξήθηκαν έως και πενήντα φορές, σε σύγκριση με αυτό που θα ήταν σύμφωνα με την πιο παραδοσιακή λογιστική. Ωστόσο, αυτή η τεχνητή ενίσχυση των εσόδων και του κόστους των πωληθέντων αγαθών δεν αύξησε το μικτό κέρδος. Σύμφωνα με εκτιμήσεις μια προσαρμογή τόσο για τη λογιστική MTM όσο και για την εμπορική λογιστική θα είχε μειώσει τα αναφερόμενα έσοδα της Enron στα 6,3 δισεκατομμύρια δολάρια το 2000 αντί για τα αναφερόμενα 100,8 δισεκατομμύρια δολάρια (Dharan & Bufkins, 2008).

Σύμφωνα με τον εν ισχύ λογιστικό κανόνα μια εταιρεία μπορούσε να μην ενοποιεί στις οικονομικές καταστάσεις της τα οικονομικά στοιχεία μιας εταιρείας ειδικού σκοπού, αν ένα τρίτο μέρος κατέχει περισσότερο από το 3% της εταιρείας ειδικού σκοπού. Η Enron έψαχνε να βρει έναν τρόπο να κρύψει το χρέος της, καθώς τα υψηλά επίπεδα χρέους θα μείωναν την πιστωτική αξιολόγηση και θα προκαλούσαν τις τράπεζες να ανακαλέσουν χρήματα. Χρησιμοποιώντας τη μετοχή της Enron ως εγγύηση, μέσω εταιρείας ειδικού σκοπού της οποίας επικεφαλής ήταν ο οικονομικός διευθυντής Fastow, δανείστηκε μεγάλα χρηματικά ποσά. Αυτά τα χρήματα χρησιμοποιήθηκαν για να εξισορροπηθούν τα υπερτιμημένα συμβόλαια της Enron. Έτσι, η εταιρεία ειδικού σκοπού επέτρεπε στην Enron να μετατρέπει δάνεια και περιουσιακά στοιχεία που επιβαρύνονται με υποχρεώσεις χρέους σε εισόδημα. Ωστόσο, το χρέος και τα περιουσιακά στοιχεία που αγόρασε η εταιρεία ειδικού σκοπού, η οποία στην πραγματικότητα επιβαρύνθηκε με μεγάλα χρέη, δεν αναφέρονταν στην οικονομική έκθεση της

Enron, με συνέπεια οι μέτοχοι να παραπλανούνται ότι το χρέος δεν αυξανόταν και ότι τα έσοδα αυξάνονταν (Li, 2010).

5.1.3 Εμπλεκόμενα μέρη και ευθύνες

Καθένας από τους βασικούς παράγοντες / διαμεσολαβητές που παρείχαν μια σύνδεση μεταξύ των διευθυντών της Enron και των επενδυτών (η επιτροπή ελέγχου, οι ελεγκτές, οι οικονομικοί αναλυτές, οι οίκοι αξιολόγησης, οι τράπεζες και οι διαχειριστές αμοιβαίων κεφαλαίων) επικρίθηκαν για την αδυναμία αναγνώρισης των προβλημάτων της εταιρείας. Το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης έχει αποδοθεί στους ελεγκτές της εταιρείας, Arthur Andersen, και σε αναλυτές όσον αφορά τις πωλήσεις. Το 2000 η Arthur Andersen κέρδισε 25 εκατομμύρια δολάρια σε αμοιβές ελέγχου και 27 εκατομμύρια δολάρια σε αμοιβές συμβούλων. Οι αναλυτές από την άλλη πλευρά είχαν σύγκρουση συμφερόντων, καθώς ανταμείφθηκαν πλουσιοπάροχα για την έκδοση συστάσεων που υποστήριξαν την επιχείρηση επενδυτικής τραπεζικής που δημιουργήθηκε από την Enron. Τα παραπάνω προβλήματα επιδεινώθηκαν από το σύστημα αποζημίωσης κινήτρων που χρησιμοποιήθηκε για την επιβράβευση της διοίκησης και του διοικητικού συμβουλίου της Enron. Όπως και στις περισσότερες άλλες αμερικανικές εταιρείες, η διοίκηση της Enron αποζημιώθηκε σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιώντας δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών, συνδεδεμένη με τη βραχυπρόθεσμη απόδοση (Healy & Palepu, 2002).

Ο ρόλος των αμοιβών της ανώτατης διοίκησης

Η αποζημίωση με δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών είχε γίνει μακράν η πιο κυρίαρχη μορφή αμοιβής βασισμένη σε κίνητρα για τα στελέχη των εταιρειών στις ΗΠΑ. Τα δικαιώματα προαίρεσης μετοχών αποσκοπούν στην ευθυγράμμιση των κινήτρων της διοίκησης με αυτά των μετόχων. Ωστόσο, τα προγράμματα αυτά παρακινούν τους διαχειριστές να λαμβάνουν αποφάσεις με γνώμονα τη βραχυπρόθεσμη απόδοση των μετοχών, παρά τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας. Τα περισσότερα προγράμματα χορηγούσαν σημαντικές επιχορηγήσεις δικαιωμάτων προαίρεσης με βάση τις βραχυπρόθεσμες λογιστικές επιδόσεις και συνήθως υπήρχαν λίγες απαιτήσεις για τους διαχειριστές να διατηρούν μακροπρόθεσμα τις μετοχές που αγοράζονταν μέσω των προγραμμάτων δικαιωμάτων προαίρεσης.

Η έντονη χρήση αποζημιώσεων με δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών μπορεί να εξηγήσει την εστίαση της διοίκησης της Enron στη δημιουργία προσδοκιών ταχείας ανάπτυξης και τις προσπάθειές της να αυξήσει τα αναφερόμενα κέρδη για να ανταποκριθεί στις

υπερβολικές προσδοκίες της Wall Street. Στην ενδιάμεση έκθεση του 2001, της Enron αναφερόταν ότι εντός 60 ημερών από την ημερομηνία της έκθεσης (15 Φεβρουαρίου), τα ακόλουθα δικαιώματα προαίρεσης μετοχών θα υπόκεινται σε ειδικό φόρο κατανάλωσης: 5.285.542 μετοχές για τον Ken Lay, 824.038 μετοχές για τον Jeff Skilling και 12.611.385 μετοχές για όλους τους διευθυντές αθροιστικά. Στις 31 Δεκεμβρίου 2000, η Enron είχε 96 εκατομμύρια μετοχές σε εκκρεμότητα βάσει προγραμμάτων δικαιωμάτων προαίρεσης αγοράς μετοχών, σχεδόν το 13% των κοινών μετοχών σε κυκλοφορία, χωρίς περιορισμούς για την μεταγενέστερη πώληση των μετοχών που αποκτήθηκαν (Healy & Palepu, 2002).

Ο ρόλος της επιτροπής ελέγχου

Σύμφωνα με τις ισχύουσες υποχρεώσεις τους, οι επιτροπές ελέγχου θα έπρεπε να επικεντρώνονται στη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των λογιστικών προτύπων. Οι περισσότεροι εσωτερικοί ελεγκτές αντιμετώπιζαν το ρόλο τους υπό την στενή έννοια, δηλαδή ως θεματοφύλακες της διαδικασίας ελέγχου, επιφορτισμένοι με το διορισμό των ελεγκτών, τη διασφάλιση ότι υπάρχουν διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου για τη μείωση της πιθανότητας απάτης και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης των οικονομικών καταστάσεων με τα λογιστικά πρότυπα. Ωστόσο, οι επιτροπές ελέγχου συνεδρίαζαν συνήθως για λίγες μόνο ώρες δύο φορές το χρόνο και τα μέλη τους συνήθως είχαν μόνο ένα μέτριο υπόβαθρο στα λογιστικά και οικονομικά. Ως αποτέλεσμα, δε διέθεταν το χρόνο και την τεχνογνωσία για να εκτελέσουν τα απαιτούμενα καθήκοντα και αναγκάζονταν να βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε πληροφορίες από τη διοίκηση καθώς και εξωτερικούς ελεγκτές. Στην περίπτωση όπου η διοίκηση ήταν δόλια ή οι ελεγκτές αποτύγχαναν στο έργο τους, η επιτροπή ελέγχου πιθανότατα δε θα ήταν σε θέση να εντοπίσει το πρόβλημα αρκετά γρήγορα. Κάτι ανάλογο τεκμαίρεται ότι συνέβη στην περίπτωση της Enron. Για τα περισσότερα θέματα ημερήσιας διάταξης η επιτροπή ελέγχου της Enron δεν ήταν σε θέση να αμφισβητήσει τους ελεγκτές και την ανώτατη διοίκηση, θέματα όπως οι εταιρείες ειδικού σκοπού και οι κοινοπραξίες. Ωστόσο υπήρξαν αρκετοί τομείς που η επιτροπή ελέγχου φαίνεται να απέτυχε, όπως η αμφισβήτηση κάποιων λογιστικών κινήτρων για ορισμένες συναλλαγές που πρότεινε η διοίκηση, η παρακολούθηση πιθανών συγκρούσεων σε συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη και η επαρκής γνωστοποίηση των συναλλαγών αυτών προς τους μετόχους (Healy & Palepu, 2002).

Ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών

Πολλά από τα δεινά του ελεγκτικού κλάδου ήταν ορατά στην Enron. Οι λογιστικοί κανόνες για την αναφορά των εταιρειών ειδικού σκοπού ήταν μηχανικοί και απέτυχαν να αντικατοπτρίζουν τα οικονομικά στοιχεία των συναλλαγών της Enron. Οι ελεγκτές στην

Andersen απέτυχαν να ασκήσουν ορθή επιχειρηματική κρίση στην εξέταση συναλλαγών που είχαν σχεδιαστεί σαφώς για χρηματοοικονομική αναφορά και όχι για επιχειρηματικούς σκοπούς, είτε επειδή δεν είχαν την τεχνογνωσία να αξιολογήσουν επαρκώς τις οικονομικές πολυπλοκότητες είτε λόγω αντικρουόμενων κινήτρων. Όταν οι πιστωτικοί κίνδυνοι στις SPE έγιναν σαφείς, απαιτώντας από την Enron να προβεί σε απομείωση, οι ελεγκτές υπέκυψαν στην πίεση της διοίκησης της Enron και επέτρεψαν στην εταιρεία να αναβάλει την αναγνώριση των χρεώσεων. Οι εσωτερικοί έλεγχοι στην ελεγκτική εταιρεία, σχεδιασμένοι για την προστασία από αντικρουόμενα κίνητρα, απέτυχαν. Είναι δύσκολο να προσδιοριστεί εάν τα προβλήματα ελέγχου της Andersen στην Enron προέκυψαν από τα οικονομικά κίνητρα για τη διατήρηση της εταιρείας ως πελάτη παροχής συμβουλών, ως πελάτη ελέγχου ή και των δύο. Όπως έχει προαναφερθεί, η ελεγκτική εταιρεία κέρδισε περισσότερα από τη συμβουλευτική της ιδιότητα στην Enron παρά από τον έλεγχο (27 εκατομμύρια δολάρια έναντι 25 εκατομμύρια δολάρια). Οι αμοιβές ελέγχου της Enron αντιπροσώπευαν περίπου το 27% των αμοιβών ελέγχου των εισηγμένων εταιρειών πελατών του γραφείου της Arthur Andersen στο Χιούστον (Healy & Palepu, 2002).

Η Arthur Andersen, LLP, μια από τις πρώην Big Five εταιρείες ελέγχου με 2.311 πελάτες εισηγμένες εταιρείες και 28.000 υπαλλήλους στις ΗΠΑ, κρίθηκε ένοχη για «παρακώλυση της δικαιοσύνης». Το Περιφερειακό Δικαστήριο των ΗΠΑ για τη Νότια Περιφέρεια του Τέξας καταδίκασε τον Άντερσεν να πληρώσει πρόστιμο 500.000 δολαρίων και να εκτίσει πενταετή φυλάκιση. Η κατηγορία προέκυψε από την καταστροφή χιλιάδων εγγράφων και μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που αφορούσαν εργασίες που εκτελούσε η Enron. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι η εταιρεία κατέστρεψε παράνομα τα έγγραφα με σκοπό να ματαιώσει μια έρευνα από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (Hayes et al., 2005).

5.2 Η περίπτωση της λογιστικής απάτης της Luckin Coffee

5.2.1 Εισαγωγικά στοιχεία

Η εταιρεία Luckin Coffee Inc, είναι μια εισηγμένη στο χρηματιστήριο Nasdaq, δραστηριοποιείται στη λιανική πώληση φρέσκων χυμών, καφέ και προπαρασκευασμένων ειδών τροφίμων και ποτών στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (Wang, 2020). Η εταιρεία ιδρύθηκε το 2017 με έδρα το Xiamen (Maze, 2022). Η εταιρεία διαθέτει καταστήματα παραλαβής, καταστήματα χαλάρωσης και κουζίνες κατ' οίκον παράδοσης με την επωνυμία

Luckin, καθώς και την εφαρμογή Luckin για κινητά, το μίνι πρόγραμμα Weixin και άλλες πλατφόρμες τρίτων που καλύπτουν τη διαδικασία αγοράς. Στις 31 Μαρτίου 2019, λειτουργούσε 2.370 καταστήματα, συμπεριλαμβανομένων 2.163 καταστημάτων παραλαβής, 109 καταστημάτων χαλάρωσης και 98 κουζινών παράδοσης σε 28 πόλεις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Στα τέλη Μαρτίου 2020, η Luckin Coffee ανακοίνωσε ότι εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια πωλήσεων του έτους 2019 ήταν «κατασκευασμένα» εξαλείφοντας περίπου το 75% της αξίας των μετοχών της εταιρείας (Wang, 2020).

Η εταιρεία Luckin δημοσίευε ψευδείς δηλώσεις και κατασκεύασε τις οικονομικές της επιδόσεις για να δαλεάσει τους επενδυτές, αποκρύπτοντας τα ακριβή έσοδα και έξοδα, και επίσης απέκτησε χρήματα παραπλανώντας πιστωτικά ιδρύματα μέσω των ψευδών δηλώσεων. Επιπλέον, η Luckin απέτυχε να διατηρήσει επαρκείς εσωτερικούς λογιστικούς ελέγχους ή να διατηρήσει ακριβή οικονομικά αρχεία. Η εταιρεία γνώριζε ότι οι οικονομικές καταστάσεις και τα αρχεία της ήταν παραπλανητικά και συνωμότησε με εταιρείες χρηματοδότησης, πωλητές και δημιούργησε εικονικές εταιρείες για να κατασκευάσει έξοδα και κόστη (Chung, 2021).

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ, η κινεζική ρυθμιστική αρχή κινητών αξιών και η Κρατική Διοίκηση για τη Ρύθμιση της Αγοράς της Κίνας, ξεκίνησαν έρευνα για τη συμπεριφορά της Luckin. Από την SEC των ΗΠΑ διαπιστώθηκε ότι η ανάρμοστη συμπεριφορά της Luckin συνιστούσε απάτη. Στις 2 Απριλίου 2020, η μετοχή της Luckin βυθίστηκε κατά 81%. Η Luckin διεξήγαγε επίσης εσωτερική έρευνα και τον Απρίλιο του 2020 ανακοίνωσε ότι κατασκευάστηκαν περισσότερα από 300 εκατομμύρια ΗΠΑ το 2019 και οι σχετικές δημόσιες οικονομικές εκθέσεις θα πρέπει να αγνοηθούν. Δώδεκα υπάλληλοι που συνεργάζονταν με τον Διευθύνοντα Σύμβουλο και τον επικεφαλής διευθυντή λειτουργίας (COO) που συμμετείχαν απολύθηκαν και μέχρι τον Ιούλιο του 2020 και η Διευθύνουσα Σύμβουλος της Luckin, Jenny Zhiya Qian, απολύθηκε. Επιπλέον, διαπιστώθηκε εμπλοκή του προέδρου, ο οποίος απομακρύνθηκε τον Ιούλιο του 2020. Η SEC κατηγόρησε την Luckin για κατασκευή αναληθών δηλώσεων από τον Απρίλιο του 2019 έως τον Ιανουάριο του 2020 σχετικά με έσοδα, έξοδα και καθαρή ζημία, προκειμένου να εξαπατήσει τους επενδυτές σχετικά με την οικονομική απόδοση της εταιρείας. Η SEC ολοκλήρωσε την έρευνα και ανακοίνωσε ποινή κατά της Luckin στις 16 Δεκεμβρίου 2020. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Luckin να συμφωνήσει σε διακανονισμό, συμπεριλαμβανομένων μόνιμων ασφαλιστικών μέτρων και καταβολή χρηματικού προστίμου 180 εκατομμυρίων δολαρίων (Chung, 2021).

Η Luckin Coffee Inc κατέληξε σε διακανονισμό 175 εκατομμυρίων δολαρίων για ομαδικούς ισχυρισμούς μετόχων ότι η εταιρεία διόγκωσε με δόλο την τιμή της μετοχής του

παραποιώντας τα έσοδα (Stempel, 2021). Η Luckin Coffee βγήκε από την ομοσπονδιακή προστασία πτώχευσης σχεδόν δύο χρόνια μετά. Σήμερα η Luckin λειτουργεί σε περισσότερες από 6.000 τοποθεσίες στην Κίνα και αναφέρει ότι έχει περισσότερους από 16 εκατομμύρια πελάτες το μήνα, από 9,7 εκατομμύρια πελάτες το μήνα στα τέλη του 2020 (Maze, 2022).

5.2.2 Οικονομικά στοιχεία και τεχνικές παραποίησης

Το Μάιο του 2019, μέσα σε 18 μήνες από το μεγάλο άνοιγμα της Luckin, η εταιρεία ξεκίνησε τη δημόσια προσφορά των μετοχών της στις Ηνωμένες Πολιτείες και εισήχθη στο Χρηματιστήριο Nasdaq. Η εταιρεία αποτέλεσε την πρώτη κινεζική εταιρεία στο χρηματιστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών με κατάστημα λιανικής πώλησης καφέ με έδρα την Κίνα και άντλησε περίπου 600 εκατομμύρια δολάρια από τους επενδυτές. Λειτουργώντας 2.370 καταστήματα στην Κίνα το Μάρτιο του 2019, η εταιρεία ισχυρίστηκε ότι το μοντέλο της έχει καλύψει τη μεγάλη ακάλυπτη ζήτηση για καφέ και έχει οδηγήσει στη μαζική κατανάλωση στην Κίνα επιτρέποντας τη σημαντική ανάπτυξή της. Η Luckin ανέφερε επίσης ότι τα έσοδά της έφτασαν τα 71,3 εκατομμύρια δολάρια το πρώτο τρίμηνο του 2019 (περισσότερα από τα μισά των συνολικών εσόδων για ολόκληρο το 2018). Η Luckin τόνισε την ταχεία ανάπτυξή της το πρώτο τρίμηνο του 2019, επισημαίνοντας την ποσότητα των προϊόντων που πωλήθηκαν, τον αριθμό των πελατών, τον αριθμό καταστημάτων και τα έσοδα. Η εκτιμώμενη αγοραία αξία της εταιρείας αυξήθηκε από 1 εκατομμύρια δολάρια τον Ιούλιο του 2018 σε 3,9 δισεκατομμύρια δολάρια τον Μάιο του 2019 και μετά την είσοδό της στο Χρηματιστήριο σε 5 δισεκατομμύρια δολάρια. Η εταιρεία διαγράφηκε από τον Nasdaq στις 29 Ιουνίου 2020 (Chung, 2021).

Αργότερα αποκαλύφθηκε ότι η Luckin είχε χρησιμοποιήσει κατασκευασμένες πωλήσεις κουπονιών για να διογκώσει τα έσοδά της από τις αρχές Απριλίου 2019, με υπαλλήλους να εμπλέκονται σε τρεις τύπους προγραμμάτων απάτης. Συγκεκριμένα, η Luckin παρείχε δύο μεθόδους στους καταναλωτές για να αγοράσουν αγαθά, είτε μέσω μιας πλατφόρμας ψηφιακών πληρωμών που λειτουργεί από τρίτο μέρος, όπως την WeChat Pay ή την Alipay, είτε εξαργυρώνοντας κουπόνια μέσω της εφαρμογής Luckin. Οι πελάτες μπορούσαν να αγοράσουν αυτά τα κουπόνια εκ των προτέρων μέσω της εφαρμογής Luckin μεταφέροντας χρήματα από την WeChat Pay ή την Alipay. Σύμφωνα με την Luckin, τα έσοδα από την πώληση κουπονιών υπολογίστηκαν με βάση τον αριθμό των εξαργυρώσεων, αντί του πραγματικού αριθμού των κουπονιών που πωλήθηκαν. Οι εικονικές πωλήσεις έγιναν με την κατασκευή κουπονιών σε τρεις ομάδες καταναλωτών: μεμονωμένους πελάτες, εταιρικούς πελάτες και πωλήσεις σε

τρίτες εταιρείες (ενδιάμεσους πράκτορες) που θα μεταπωλούσαν κουπόνια σε μεμονωμένους πελάτες.

Τον Απρίλιο του 2019, η Luckin άρχισε να κατασκευάζει τον αριθμό των κουπονιών που πωλήθηκαν και εξαργυρώθηκαν από μεμονωμένους πελάτες. Μερικοί από τους υπαλλήλους της Luckin, τα μέλη της οικογένειάς τους και άλλες σχετικές εταιρείες μετέφεραν χρήματα από ιδιωτικούς τραπεζικούς λογαριασμούς στους λογαριασμούς τους WeChat Pay ή Alipay για να αγοράσουν κουπόνια στην εφαρμογή της Luckin. Στη συνέχεια εξαργύρωσαν τα κουπόνια και δημιούργησαν ψεύτικες παραγγελίες, αυξάνοντας έτσι σκόπιμα και ανέντιμα τα στοιχεία των πωλήσεων. Περισσότερες από 1 εκατομμύριο δολάρια πωλήσεων κατασκευάστηκαν στο πρώτο πρόγραμμα απάτης. Παρά το γεγονός ότι δεν επιβεβαιώθηκε αν η Luckin ανακάλυψε τα χρήματα πίσω στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να αγοράσουν περισσότερα κουπόνια, η Luckin αναγνώρισε τα κατασκευασμένα έσοδα.

Το Μάιο του 2019, οι υπάλληλοι της Luckin άρχισαν να πωλούν κουπόνια σε ψεύτικους εταιρικούς πελάτες, οι οποίοι, στην πραγματικότητα, είχαν σχέση με υπαλλήλους της Luckin. Οι εταιρικοί πελάτες θα μετέφεραν χρήματα από τους εταιρικούς τους λογαριασμούς WeChat Pay ή Alipay στην εφαρμογή Luckin για να αγοράσουν κουπόνια. Παρόμοια με το πρώτο σχέδιο απάτης, αυτές οι πλαστές παραγγελίες εξαργύρωσης κουπονιών βελτίωσαν τεχνητά την απόδοση πωλήσεων, καθώς από αυτό πραγματοποιήθηκαν πωλήσεις περίπου 10 εκατ. δολαρίων.

Επίσης τον Μάιο του 2019, ξεκίνησε το τρίτο πρόγραμμα απάτης με τους υπαλλήλους της Luckin να κατασκευάζουν τον αριθμό των κουπονιών που πωλήθηκαν σε τρίτες εταιρείες, εικονικές. Αυτές οι εικονικές εταιρείες θα μεταπωλούσαν στη συνέχεια τα κουπόνια σε μεμονωμένους πελάτες. Είναι πιθανό αυτοί οι μεμονωμένοι πελάτες να ήταν επίσης υπάλληλοι, καθώς ούτε έκαναν πραγματικές παραγγελίες ούτε εξαργύρωσαν τα κουπόνια. Μερικοί από τους υπαλλήλους της Luckin ή τις συνδεδεμένες εταιρείες τους ίδρυσαν και έλεγχαν αυτές τις εταιρείες, οι οποίες μετέφεραν κεφάλαια στη Luckin. Οι εργαζόμενοι θα άλλαζαν στη συνέχεια το όνομα του αποστολέα από την εταιρεία χρηματοδότησης στην εικονική εταιρεία και στη συνέχεια στις τραπεζικές καταστάσεις της Luckin. Οι υπάλληλοι της Luckin εξαργύρωναν κουπόνια και έκαναν ψεύτικες παραγγελίες, κατασκευάζοντας πωλήσεις κουπονιών και έσοδα. Αυτό αποτελούσε το μεγαλύτερο μέρος των κατασκευασμένων εσόδων, περίπου το 90% του συνόλου των 311 εκατομμυρίων δολαρίων. Μερικοί υπάλληλοι της Luckin άλλαξαν τα δεδομένα από την πραγματική βάση δεδομένων επιχειρηματικών λειτουργιών σε μια κατασκευασμένη βάση δεδομένων. Τα δεδομένα πηγής περιλάμβαναν αναφορές που

είναι απαραίτητες για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων και την τήρηση βιβλίων. Μετά την μετατροπή το οικονομικό τμήμα της Luckin μπορούσε να έχει πρόσβαση μόνο στην κατασκευασμένη βάση δεδομένων και έτσι απέτυχε να παρατηρήσει τις μη φυσιολογικές συναλλαγές (Chung, 2021).

Η Luckin επέστρεψε κεφάλαια στις εταιρείες χρηματοδότησης στο τρίτο πρόγραμμα απάτης μέσω τραπεζικών εμβασμάτων και κατασκευασμένων δαπανών. Οι δαπάνες που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις, όπως αναφέρονται στις οικονομικές καταστάσεις, έδειξαν ότι υπήρχαν πληρωμές σε πωλητές, συμπεριλαμβανομένων των προμηθευτών. Ωστόσο, αυτοί οι πωλητές δεν παρείχαν υπηρεσίες ή προϊόντα στη Luckin ως αντάλλαγμα. Η Luckin κατασκεύασε επίσης κόστη έτσι ώστε να είναι συνεπή με τα υπερεκτιμημένα έσοδα. Το 2019, τα συνολικά κατασκευασμένα έξοδα και κόστη ήταν περίπου 196 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2019 η Luckin υπερεκτίμησε τα έσοδά της κατά 27%, τα έξοδά της κατά 9% και μείωσε τις ζημιές κατά 15%. Το τρίτο τρίμηνο του 2019 τα έσοδα και τα έξοδα υπερεκτιμήθηκαν κατά 45% και 24% αντίστοιχα και η καθαρή ζημιά υποτιμήθηκε κατά 34%. Επιπλέον το τρίτο τρίμηνο του 2019 η τιμή της μετοχής αυξήθηκε κατά 60%. Οι εικονικές πωλήσεις και τα έξοδα συνεχίστηκαν και το τέταρτο τρίμηνο του 2019 και η τιμή της μετοχής αυξήθηκε κατά 100%. Η Luckin απέκτησε από την προσφορά μετοχικού κεφαλαίου και προσφορά μετατρέψιμων ομολόγων περίπου 418 εκατομμυρίων δολαρίων και 446,7 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, αντίστοιχα. Αυτές οι προσφορές βασίστηκαν στις κατασκευασμένες οικονομικές επιδόσεις και μέσα σε οκτώ μήνες από την εισαγωγή της Luckin στο Χρηματιστήριο, η τιμή της μετοχής της εταιρείας αυξήθηκε κατά 200% (Chung, 2021).

5.2.3 Εμπλεκόμενα μέρη και ευθύνες

Ο ρόλος της ανώτατης διοίκησης

Η ανώτατη διοίκηση της Luckin έχει καθήκον να πιστοποιεί και να διασφαλίζει ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι ακριβείς. Ο πρώην πρόεδρος Charles Zhenyao Lu, η πρώην διευθύνουσα σύμβουλος Jenny Zhiya Qian και ο πρώην COO Jian Liu δεν κατάφεραν να διατηρήσουν τους ισχυρούς εσωτερικούς ελέγχους που ήταν απαραίτητοι για να διασφαλίσουν αξιόπιστες οικονομικές καταστάσεις και την ακρίβεια των συναλλαγών.

Το διοικητικό συμβούλιο είναι υπεύθυνο για την επίβλεψη της διαχείρισης της Luckin και τον εντοπισμό ανήθικων πρακτικών. Ο πρώην COO της εταιρείας, Jian Liu, παραιτήθηκε τον Απρίλιο του 2020, παραδεχόμενος ότι είχε υπερεκτιμήσει τα έσοδα της εταιρείας. Ορισμένοι

διευθυντές και ο πρόεδρος αντικαταστάθηκαν μετά από γενική συνέλευση που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2020.

Ο ρόλος των αναλυτών

Η Muddy Waters είναι μια ερευνητική εταιρεία επενδύσεων με έδρα τις ΗΠΑ, που διεξάγει έρευνα σχετικά με τις οικονομικές απάτες. Πωλητής της Muddy Waters Research έλαβε μια ανώνυμη αναφορά, μαζί με αποδεικτικά στοιχεία τον Ιανουάριο του 2020, που ισχυριζόταν τη δόλια συμπεριφορά της Luckin. Η Muddy Waters δημοσίευσε αυτήν την αναφορά στον λογαριασμό της στο Twitter και δεν έδειξε πώς έλαβε την ανώνυμη αναφορά. Η έκθεση ισχυρίστηκε ότι η Luckin κατασκεύασε την απόδοσή της μέσω διογκωμένων εσόδων, πωλήσεων κουπονιών και εξαγορών. Η έκθεση αμφισβήτησε τις πρακτικές της Luckin και αποκάλυψε τον παραποιημένο όγκο πωλήσεων. Η έκθεση έδειξε ότι η Luckin παραποίησε τον όγκο των πωλήσεων της κατά 69% το τρίτο τρίμηνο του 2019 και 88% το τέταρτο τρίμηνο του ίδιου έτους. Επιπλέον, η έκθεση έθεσε ερωτήματα σχετικά με τα διογκωμένα έσοδα, τις ψευδείς λογιστικές πρακτικές και την κατάχρηση ανώτατων διοικητικών θέσεων. Η έκθεση αμφισβήτησε επίσης το εξαιρετικό μερίδιο αγοράς των πωλήσεων καφέ στην Κίνα που ισχυρίστηκε η Luckin, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της πρόσληψης καφεΐνης στην Κίνα προέρχεται από το τσάι, όπως στις περισσότερες χώρες της Ασίας. Η Muddy Waters ανέφερε ότι η τιμή της μετοχής της Luckin θα πέσει και πούλησε τις μετοχές της Luckin μετά τη δημοσίευση της έκθεσης στο κοινό (Chung, 2021).

Ο ρόλος της επιτροπής ελέγχου

Η επιτροπή ελέγχου είναι μια επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου που αποτελείται από μέλη που είναι υπεύθυνα για την παρακολούθηση των εξωτερικών ελεγκτών και τη διασφάλιση ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι για την αποφυγή ψευδών λογιστικών στοιχείων είναι ισχυροί. Τα μέλη των πρώην ελεγκτικών επιτροπών της Luckin, οι Tianguo Pu και Sean Shao, παραιτήθηκαν από το διοικητικό συμβούλιο τον Ιούνιο του 2020. Στην περίπτωση της εταιρείας, οι επιτροπές ελέγχου απέτυχαν να διεξαγάγουν το έργο τους με δέουσα επιμέλεια και να αμφισβητήσουν τις κατασκευασμένες συναλλαγές. Αντίθετα, η επιτροπή μεταβίβασε την ευθύνη της στη διοίκηση. Αυτό εγείρει το ερώτημα του βαθμού στον οποίο οι ανεξάρτητοι διευθυντές μπορούν ελεύθερα να συμβουλευούν, δεδομένου ότι αμείβονται από τη διοίκηση. Οι διευθυντές βασίζονται επίσης στη διοίκηση για την παροχή λογιστικών πληροφοριών και στοιχείων οικονομικής απόδοσης (Chung, 2021).

Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών

Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για την επίβλεψη της λογιστικής ακρίβειας και των διαδικασιών συμμόρφωσης. Στην περίπτωση της Luckin, υπήρχε μια βάση δεδομένων επιχειρηματικών λειτουργιών που εμφάνιζε τις πραγματικές συναλλαγές πωλήσεων, εξαγορών και παραγγελιών. Ωστόσο, μια άλλη βάση δεδομένων που περιλάμβανε τις κατασκευασμένες συναλλαγές χρησιμοποιήθηκε για την προετοιμασία των ψευδών οικονομικών καταστάσεων. Το οικονομικό τμήμα είχε πρόσβαση μόνο στην κατασκευασμένη βάση δεδομένων και δεν ήταν σε θέση να επαληθεύσει την ακρίβεια των συναλλαγών. Οι εσωτερικοί ελεγκτές όχι μόνο απέτυχαν να εντοπίσουν τις μη φυσιολογικές συναλλαγές, αλλά επίσης συνεργάστηκαν για την κατασκευή της απόδοσης της εταιρείας στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών

Η Ernst & Young Hua Ming LLP (EY) ήταν ο εξωτερικός ελεγκτής της Luckin. Η EY έκανε δύο δηλώσεις δηλώσεις για την Luckin. Η πρώτη που έγινε τον Απρίλιο του 2020, ανέφερε ότι η EY είχε βρει τα κατασκευασμένα έσοδα και έξοδα από το 2019 και τα ανέφερε στο διοικητικό συμβούλιο. Η δεύτερη δήλωση, που έγινε τον Ιούλιο του 2020, παρείχε περαιτέρω λεπτομέρειες και ανέφερε ότι αναγνώριζε παρατυπίες τον Ιανουάριο του 2020 και αμέσως ύψωσε κόκκινες σημαίες και αρνήθηκε κάθε ευθύνη για το σκάνδαλο. Η EY έλεγξε τις οικονομικές εκθέσεις της Luckin για το 2017 και το 2018, οι οποίες αποτελούσαν μέρος του ενημερωτικού δελτίου IPO της εταιρείας, αλλά δεν είχε ελέγξει τις οικονομικές καταστάσεις του 2019. Ωστόσο, η EY έγραψε ιδιωτική επιστολή σε ορισμένες επενδυτικές τράπεζες αναφέροντας ότι δεν είχε πρόβλημα με τις οικονομικές επιδόσεις της Luckin τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2019. Η επιστολή αυτή εκδόθηκε πριν από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων του 2019.

Σύμφωνα με τις δύο δηλώσεις της EY, ο ελεγκτής δήλωσε ότι εντόπισε τα διογκωμένα οικονομικά αποτελέσματα και τα ανέφερε στο διοικητικό συμβούλιο. Ωστόσο η EY δεν ενήργησε δεοντολογικά, μη αναφέροντας την πιθανή απάτη στις ρυθμιστικές αρχές, και αντ' αυτού εξυπηρετώντας τα συμφέροντα του πελάτη. Αντίθετα, η EY εξέδωσε επιστολή προς τις επενδυτικές τράπεζες, αναφέροντας ότι η Luckin δεν είχε οικονομικές παρατυπίες. Ως επαγγελματική λογιστική εταιρεία, η EY έχει ευθύνη να λαμβάνει υπόψη το δημόσιο συμφέρον και καθήκον διαφάνειας και ακεραιότητας. Για να αποφευχθεί η δομική σύγκρουση συμφερόντων και να βελτιωθεί η ρυθμιστική εποπτεία, ο διαχωρισμός των πρακτικών ελέγχου από άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες ενδέχεται να ενθαρρύνει τους ελεγκτές να ενεργούν ανεξάρτητα (Chung, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Συμπεράσματα

Ο έλεγχος των επιχειρήσεων και ειδικά σχετικά με την αποτροπή της εταιρικής – λογιστικής απάτης είναι ένα πολύπλευρο ζήτημα με δυναμικό χαρακτήρα, όπως δυναμική είναι η εξέλιξη της επιχειρηματικότητας και των διαδικασιών και των συνθηκών άσκησής της. Σήμερα οι επιχειρήσεις περισσότερο από ποτέ στρέφονται στο επενδυτικό κοινό για την άντληση κεφαλαίων (είτε με την μορφή ιδίων κεφαλαίων είτε με την μορφή δανεισμού) και η διασφάλιση του συμφερόντων των επενδυτών, αλλά και των λοιπών πιστωτών, αποκτά διαστάσεις που αφορά όλη την οικονομία που πλέον λόγω της παγκοσμιοποίησης δεν περιορίζεται από εθνικά σύνορα. Οι θεσμοί του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου καλούνται να αμβλύνουν το χάσμα που δημιουργείται από τη σύγκρουση των συμφερόντων μεταξύ διοίκησης και επενδυτών.

Τα λογιστικά σκάνδαλα του παρελθόντος, με τεράστιες οικονομικές και μη συνέπειες, δημιούργησαν πιέσεις για την υιοθέτηση νόμων και απαιτήσεων που ενισχύουν το ρόλο των ελεγκτών. Παρόλα αυτά η διατήρηση του φαινομένου, ακόμα και αν αλλάζει μορφές και τεχνικές, εξακολουθεί να προβληματίζει τους εμπλεκόμενους φορείς και να δημιουργεί την ανάγκη για ακόμα περισσότερες απαιτήσεις. Ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών τα τελευταία έτη έχει ενισχυθεί και γίνεται προσπάθεια τα καθήκοντα και οι ευθύνες να οριοθετηθούν σαφώς, ώστε οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να είναι σε θέση να γνωρίζουν τι να αναμένουν από τον εξωτερικό έλεγχο. Παράλληλα σημαντικές είναι και οι ρυθμίσεις όσον αφορά των εσωτερικό έλεγχο και την ενίσχυση του ρόλου του στις επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά οι ενδογενείς κίνδυνοι του ελεγκτικού επαγγέλματος αλλά και η διαρκής μεταβολή της επιχειρηματικής δράσης δεν παύουν να δημιουργούν κενά που αποτυπώνονται σε νέες λογιστικές απάτες.

Η απειλή της απάτης είναι μία από τις πιο κοινές προκλήσεις για τη διακυβέρνηση που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις χωρίς να επηρεάζεται από το μέγεθος, τον κλάδο ή την τοποθεσία της επιχείρησης, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία. Η ύπαρξη κατάλληλων διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου που περιλαμβάνουν ένα κατάλληλο σχέδιο αντιμετώπισης είναι θεμελιώδους σημασίας για την καταπολέμηση της απάτης. Ο εσωτερικός έλεγχος πλεονεκτεί διότι διαθέτει άμεσες γνώσεις για τον έλεγχο μιας επιχείρησης. Επίσης οι έρευνες απάτης διεξάγονται καλύτερα από εκείνους που είναι έμπειροι να αναλάβουν αυτό το έργο. Ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να υποστηρίζει τις προσπάθειες διαχείρισης της επιχείρησης κατά της απάτης παρέχοντας τις απαραίτητες υπηρεσίες διασφάλισης σχετικά με τους

εσωτερικούς ελέγχους που έχουν σχεδιαστεί για τον εντοπισμό και την πρόληψη της απάτης. Εάν οι περιστάσεις απαιτούν από τον εσωτερικό έλεγχο να αναλάβει ερευνητικό ρόλο, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να επιδεικνύουν τη δέουσα επαγγελματική φροντίδα.

Από την άλλη μεριά οι προκλήσεις είναι σημαντικές και για τον εξωτερικό έλεγχο. Ο ρόλος του περιορίζεται στην παροχή εύλογης διασφάλισης ότι οι λογιστικές καταστάσεις δεν είναι παραπλανητικές. Αυτό ενώ αποτελεί ένα εύλογο καθήκον και ευθύνη ο τρόπος άσκησης των ελέγχων αλλά και δόλιες πρακτικές έχουν μειώσει την αξία του εξωτερικού ελέγχου, αμφισβητώντας και σε αρκετές περιπτώσεις όχι άδικα, το ρόλο του. Κατά το παρελθόν η στρατηγική του κλάδου για τη διαχείριση των διαφόρων κινδύνων δεν ήταν αποτελεσματική. Σε αυτό, πέρα από τις περιπτώσεις εμπλοκής εξωτερικών ελεγκτών σε λογιστικές απάτες, πολλοί είναι οι παράγοντες που οδηγούν στη μείωση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων.

Το σκάνδαλο της Enron αλλά και των λοιπών λογιστικών σκανδάλων αποτελεί σημαντικό μάθημα για όλους τους εμπλεκόμενους. Τα λογιστικά σκάνδαλα του παρελθόντος επιβεβαιώνουν ότι η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση είναι το κλειδί της επιτυχίας για κάθε επιχείρηση να διατηρήσει μιας υγιή αναπτυξιακή πορεία. Επιπλέον, παρέχει πληροφορίες σχετικά με το πώς δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται και να εφαρμόζονται οι λογιστικές πολιτικές. Οποιαδήποτε κακή χρήση μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα ή επιπτώσεις στην υγεία της επιχείρησης. Εταιρικές απάτες όπως αυτές της Enron και της Luckin θα πρέπει να λαμβάνονται ως διδαχή γιατί είναι απαραίτητοι οι κανονισμοί και η συμμόρφωση.

Ο εντοπισμός είναι ένα ουσιαστικό βήμα στη διερεύνηση της απάτης και η ταχύτητα με την οποία εντοπίζεται η απάτη αλλά και ο τρόπος με τον οποίο εντοπίζεται μπορεί να έχει ουσιαστικό αντίκτυπο στο μέγεθος της απάτης. Όπως είδαμε στο σκάνδαλο της Enron η λογιστική απάτη διαπράττονταν για πέντε συνεχόμενα έτη πριν την αποκάλυψή της ενώ στην περίπτωση της Luckin αποκαλύφθηκε μετά από κάποιους μήνες. Χωρίς αυτό να είναι το μοναδικό ζητούμενο αποτελεί ένα καθοριστικό παράγοντα για την καταπολέμηση του φαινομένου και κυρίως για τον περιορισμό των επιπτώσεων. Επίσης η ταχύτητα αποκάλυψης μιας απάτης μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά αν αυξήσει την αντίληψη του προσωπικού ότι η απάτη θα εντοπιστεί άμεσα. Οι έλεγχοι κατά της απάτης, όπως η αυτοματοποιημένη παρακολούθηση συναλλαγών/δεδομένων, η επιτήρηση, η συμφωνία λογαριασμών, η συνεχής και προληπτική αναθεώρηση διαχείρισης και τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου είναι όλα εργαλεία που μπορούν να οδηγήσουν σε πιο αποτελεσματικό εντοπισμό επαγγελματικής απάτης.

Σε κάθε περίπτωση η άσκηση ελέγχου, από όποια προοπτική και αν γίνεται λειτουργεί προς όφελος της ορθής επιχειρηματικής πρακτικής και της προστασίας των επενδυτών. Όπως σε όλες τις περιπτώσεις έτσι και στην περίπτωση της λογιστικής απάτης η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία. Έτσι η προσαρμογή του ρόλου και των καθηκόντων των ελεγκτών στις εκάστοτε συνθήκες είναι απαραίτητη όπως απαραίτητη είναι και η δημιουργία ενός αποτελεσματικού πλαισίου εποπτείας. Όμως η πραγματική αντιμετώπιση του ζητήματος, μπορεί να επιτευχθεί αν αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της πολυμερούς συνεργασίας και την εδραίωση της ηθικής κουλτούρας στις επιχειρήσεις.

Βιβλιογραφία

- ACFE, 2022. *Occupational Fraud 2022: A Report to the Nations*. Austin: Association of Certified Fraud Examiners.
- CFI, 2022. *CFI Education Inc.* [Online] Available at: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/accounting/financial-statement-manipulation/> [Accessed 4 Ιούνιος 2022].
- Chung, E., 2021. *Seven Pillars Institute.* [Online] Available at: <https://sevenpillarsinstitute.org/case-study-luckin-coffee-accounting-fraud/> [Accessed 18 Ιούλιος 2022].
- Delarue, M.-L., 2020. *Ernst & Young Global Limited.* [Online] Available at: https://www.ey.com/en_gl/forensic-integrity-services/is-this-the-moment-of-truth-for-corporate-integrity [Accessed 15 Ιούλιος 2022].
- DeZoort, F.T. & Harrison, P.D., 2016. Understanding Auditors' Sense of Responsibility for Detecting Fraud Within Organizations. *Journal of Business Ethics*, 149, pp.857-74.
- Dharan, B.G. & Bufkins, W.R., 2008. Red Flags in Enron's Reporting of Revenues and Key Financial Measures. *SSRN Electronic Journal*, DOI:10.2139/ssrn.1172222, pp.1-21.
- Dorminey, J., Fleming, A.S., Kranacher, M.-J. & Riley, J.R.A., 2012. The Evolution of Fraud Theory. *Issues in Accounting Education*, 27(2), pp.555-79.
- Halbouni, S.S., 2015. The Role of Auditors in Preventing, Detecting, and Reporting Fraud: The Case of the United Arab Emirates (UAE). *International Journal of Auditing*, 19(2), pp.117-30.
- Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A. & Wallage, P., 2005. *Principles of Auditing: An Introduction to International Standards on Auditing*. 2nd ed. Essex: Pearson Education Limited.
- Healy, P.M. & Palepu, K., 2002. Governance and Intermediation Problems in Capital Markets: Evidence from the Fall of Enron. *SSRN Electronic Journal*, DOI:10.2139/ssrn.325440, pp.1-52.
- Hubler, M., 2016. *Purdue University Global.* [Online] Available at: <https://www.purdueglobal.edu/blog/business/guide-financial-statement-fraud/> [Accessed 2 Ιούνιος 2022].
- IFAC, 2022. *IFAC Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών.* [Online] Available at: <https://www.ifac.org/about-ifac/membership/members/institute-certified-public-accountants-greece> [Accessed 5 Ιούλιος 2022].

- Isa, T., 2011. Impacts and Losses Caused By the Fraudulent and Manipulated Financial Information on Economic Decisions. *Review of International Comparative Management*, 12(5), pp.929-39.
- Jizi, M., Nehme, R. & ELHout, R., 2017. Fraud: auditors' responsibility or organisational culture. *International Social Science Journal*, 66(221-222), pp.241-55.
- Knapp, M.C., 2011. *Contemporary Auditing: Real Issues & Cases*. 8th ed. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Levy, H.B., 2020. *The CPA Journal*. [Online] Available at: <https://www.cpajournal.com/2020/11/25/history-of-the-auditing-world-part-1/> [Accessed 5 Απρίλιος 2022].
- Li, Y., 2010. The Case Analysis of the Scandal of Enron. *International Journal of Business and Management*, 5(10), pp.37-41.
- Maze, J., 2022. *Restaurant Business*. [Online] Available at: <https://www.restaurantbusinessonline.com/financing/luckin-coffee-emerges-bankruptcy-two-years-after-accounting-scandal> [Accessed 18 Ιούλιος 2022].
- Mohamed, N. & Handley-Schachelor, M., 2014. Financial statement fraud risk mechanisms and strategies: the case studies of Malaysian commercial companies. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 145, pp.321-29.
- Mui, G.Y., 2018. Defining Auditor Expertise in Fraud Detection. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, 10(2), pp.168-86.
- O'Reilly-Allen, M. & Zikmund, P.E., 2009. Whose Responsibility is it to Deter and Detect Fraud? The Role of Management, the Auditor and the Fraud Examiner. *Journal of Global Business Management*, 5(1), pp.51-60.
- Popescu, L.-M. & Nisulescu, I., 2014. Creative Accounting Versus Fraud. *Practical Application of Science*, II(3 (5)), pp.59-64.
- Quantivate, 2019. *Quantivate*. [Online] Available at: <https://quantivate.com/internal-external-audit-comparison/#> [Accessed 2 Ιούλιος 2022].
- Salem, M.S.M., 2012. An Overview of Research on Auditor's Responsibility to Detect Fraud on Financial Statements. *The Journal of Global Business Management*, 8(2), pp.218-29.
- Silverstone, H., Sheetz, M., Pedneault, S. & Rudewicz, F., 2012. *Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non-Experts*. 3rd ed. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Singleton, T.W. & Singleton, A.J., 2010. *Fraud Auditing and Forensic Accounting*. 4th ed. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

- Smieliauskas, W.J. & Bewley, K., 2016. *Auditing: An International Approach*. 7th ed. McGraw-Hill Ryerson Limited.
- Soltani, B., 2007. *Auditing: An International Approach*. Essex: Pearson Education Limited.
- Stempel, J., 2021. *Reuters*. [Online] Available at: <https://www.reuters.com/business/retail-consumer/luckin-coffee-reaches-175-million-class-action-settlement-over-accounting-fraud-2021-10-26/> [Accessed 18 Ιούλιος 2022].
- Stirbu, D. et al., 2009. Fraud and Error. Auditors' Responsibility Levels. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 11(1), pp.54-64.
- Wang, J., 2020. *S&P Global*. [Online] Available at: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/blog/credit-analytics-case-study-luckin-coffee-inc> [Accessed 18 Ιούλιος 2022].
- Βασιλείου, Δ., Ηρειώτης, Ν., Μενεξιάδης, Μ. & Μπάλιος, Δ., 2017. *Εσωτερικός Έλεγχος για Επιχειρήσεις και Οργανισμούς*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος ROSILI.
- ΕΛΤΕ, 2022. *ΕΛΤΕ*. [Online] Available at: <https://elte.org.gr/about-elte/> [Accessed 15 Ιούλιος 2022].
- Καββαθάς, Σ., 2018. *Accountancy Greece*. [Online] Available at: <https://www.accountancygreece.gr/%CE%B5%CF%83%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CE%B9/> [Accessed 12 Ιούλιος 2022].
- Μπούντρος, Π., 2017. *KPMG*. [Online] Available at: <https://home.kpmg/gr/el/home/insights/2017/12/audit-public-interest-entities.html> [Accessed 10 Απρίλιος 2022].
- ΣΟΕΛ, 2020. *Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών*. [Online] Available at: <https://www.soel.gr/el/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CE%BF%CE%B5%CE%BB/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C?showall=1&limitstart=&jjj=1650290312067> [Accessed 10 Απρίλιος 2022].

Νόμος 3693/2008, (ΦΕΚ Α΄ 174/25-8-2008), Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις, ανακτήθηκε από: <https://www.taxheaven.gr/law/3693/2008>

Νόμος 4449/2017, (ΦΕΚ Α΄ 7/24-1-2017), Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις, ανακτήθηκε από: <https://www.taxheaven.gr/law/4449/2017>

Απόφαση Αρ. 2210, (ΦΕΚ Β΄ 3916/7-11-2017), Έγκριση Κανονιστικής Πράξης του ν. 4449/2017 περί του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Επαγγελματίες Λογιστές της IFAC, ανακτήθηκε από: <http://elte.org.gr/2020/12/13/kodikas-deontologias-ifac/>